

ZENIT

BEOGRAD

S. H. S.

ЗАГРЕБ

МЕЂУНАРОДНИ ЧАСОПИС
ЗА ЗЕНИТИЗАМ И НОВУ УМЕТНОСТ

REVUE INTERNATIONALE
POUR LE ZENITISME ET L'ART NOUVEAU

EL. LISICKI

== ruska nova umetnost ==

РУСКА
НОВА
УМЕТНОСТ

ZENIT

L'ART
NOUVEAU
RUSSE

№ DOUBLE

BROJ
17/18

ДВОБРОЈ

САДРЖАЈ — SOMMAIRE

V. HLJEBNIKOV: Pobeda nad solncem — V. MAJAKOVSKI: Slušajte hulje — ERENBURG-LISICKI: Ruska nova umetnost — B. PASTERNAK: Pesma — V. HLJEBNIKOV: O savremenom pesništvu — K. MALEVIČ: Zakoni nove umetnosti (A) — S. JESENJIN: Vučja propast — N. ASEJEV: Gastev — Poziv — Poslednje pismo V. HLJEBNIKOVA — I. ERENBURG: Avropa — A. TAIROV: Pozorište je kolektivna umetnost — R. ŠTERNBERG: Prva ruska umetnička izložba u Berlinu 1922. — L.J. MICIĆ: Studija moskovskog hudožestvenog teatra — L. M.: Kinofilm u Rusiji — I. G.: Kompozitor Prokofjev — Deklaracija na međunarodnom kongresu — Od redakcije »Zenit« —

BALKANSKI MAKROSKOP:

I državna vlast u borbi protiv zenitizma — Konstrukcija — 11. domaća zadaća — Mesnica »Proletnog Salona« — Kola za spasavanje — Povodom zaplene — Radio: Arte nuova — Antologija jugoslovenske lirike — Francuska i zenitizam — Čaplinovo vrelo — Novi nemački pesnici — Trgovac belim robljem — Kabaretski pejzaž — Jedan brbljavi Rus u Beogradu — Povodom jedne matineeje — V. Poljanski — Tko je pisao o »Zenitu« van granica S. H. S.? — So svjatimi u pokoj . . . — Napred zenitizam —

REPRODUKCIJE:

EL. LISICKI: Kostim za operu A. Kručeniha »Pobeda nad suncem« — V. TATLIN: Spomenik trećoj internacionali — K. MALEVIČ: Suprematizam — MEJERHOLD: Scena — Verharn: »Zora« — RODČENKO: Konstruktivna forma u prostoru — EL. LISICKI: Konstrukcija —

Natpisni linorez izradio El. Lisicki.

CENA DVOBROJU 10 DINARA

†
So svjatimi u pokoj
kopile
„KRITIKA“
kulturni parasit

rab hohštaplera, seksualiterata, praznoglavaca, puza-
vaca, pesničkih vojnih liferanata, diletanata, plagi-
jatora, majmunatora, antizenitišta — krepanus!
Zagreb, jedini kulturni centar i velegrad u Evropi
meseca novembra 1922.

Sinovi: Rodbina: Otac:
Bogović i Wiesner Učivljeni saradnici Eugen Demetronić

ZENIT УРЕЂУЈЕ ЛЬУБОМИР МИЦИЋ

Međunarodni časopis za zenitizam i novu umetnost.
Izlazi jedamput mesečno na zaprepaštenje sviju Srba
Hrvata i Slovenaca.

Prvi balkanski časopis u Evropi i prvi evropski časopis na balkanu koji stvara konstruktivni umetnički smer: zenitizam.

Jedini časopis u istočnoj i zapadnoj Evropi koji donosi neobjavljene priloge najnovijih svetskih pesnika — umetnika u originalu sviju jezika na globusu.

Rukopise ne vraća.

Honorare ne plaća.

Rukopisi (naročito stranih jezika) koji nisu pisani pisacim strojem ne ulaze u obzir radi štamparskih poteškoća.

Preštampavanje, prevodenje, prepisivanje i prepevanje nipošto nije dozvoljeno bez prethodne dozvole. Sve rukopise, pisma i ostalo što se tiče revije »Zenit« treba isključivo slati na adresu: Ljubomir Micić, Zagreb, S. H. S. Starčevićev trg 10.

Uredništvo i Uprava prima svakodnevno samo od 8 do 4 sata po podne.

ABONNEMENT — seulement par an: France 30 Fr. (3 Fr.) — Italie: 30 Lire (3 L.) — Amérique: 10 Dol. (1 Dol.) — Tchécoslovaquie: 50 Kč (5 Kč) — Angleterre: 10 Sh. (1 Sh.) — PRETPLATA za S. H. S. godišnje 50 dinara Pojedini primerak 5 dinara

Cene oglasa: cela stranica — 900 din.; pol — 500 din.; četvrtina — 300 din.; osmina — 175 din.; šesnaestina — 100 din.

„UNION“

tvornica kandita i čokolade

Zagreb

Preporuča svoje najbolje
proizvode i to:

Union čokolade

Union desertne čokoladne bonbone

Union svilene bonbone

ZENIT

№ 17/18.

ANNÉE II.

Уредник и оснивач: Љубомир Мицић

Directeur et Fondateur: Ljubomir Mitzitch

ZENIT

Бр. 17/18.

ГОД. II.

Пролог к опере А. Кручениха:

Победа над солнцем

Чернотворские весточки.

Люди! Те кто родились, но еще не умер. Спешите идти в созерцог или созерцатель БУДЕТ-ЛЯНИН.

Созерцатель поведет вас,
Созерцатель есть воздебен,
Сборище мрачных воздебен.

От мучав и ужасавлей, до веселял и нездешних смеяв и веселогов проидут перед внимательными видухами и созерцателями и градалями: минавы, бывавы, певавы, битавы, идуньи, зовавы, величаны, судьбоспоры и малюты. Зовавы позовут вас, как и полунебесные оттудни.

Минавы расскажут вам кем вы были некогда
Битавы кто вы, бывавы кем могли быть.
Малюты, утруги и утравы расскажут кем будете
Никогдавы проидут как тихое сновидение.
Маленькие повелюты властно поведут вас.
Здесь будут и иногдавы и воображавы.
А с ними оно и зло.
Свируги и неслогги утрут слезу.

Воин, купец, пахарь! За вас подумал грезничий,
песнило и снахарь. Беседни и двоиры певыры
пленият вас.

Силебен заменит хилебен.
I-ья созерцины тогда-то созерцатель есть
преображавель

Грозноглагольниа скоронороцация идуть,
Грозноглагольниа скоронороцация идуть,
потрясут.

Обликмены деедна и полном ряжебне проидут
направляемые
указуем, волхвом игор, в чудесных ряжевах,
показывая утро

и вечер дееск, по замыслу мечахари, сего
небожителя деин и дея дее.
В детице созерцога »БУДЕТ-ЛЯНЬ« есть свой
подсказчик.

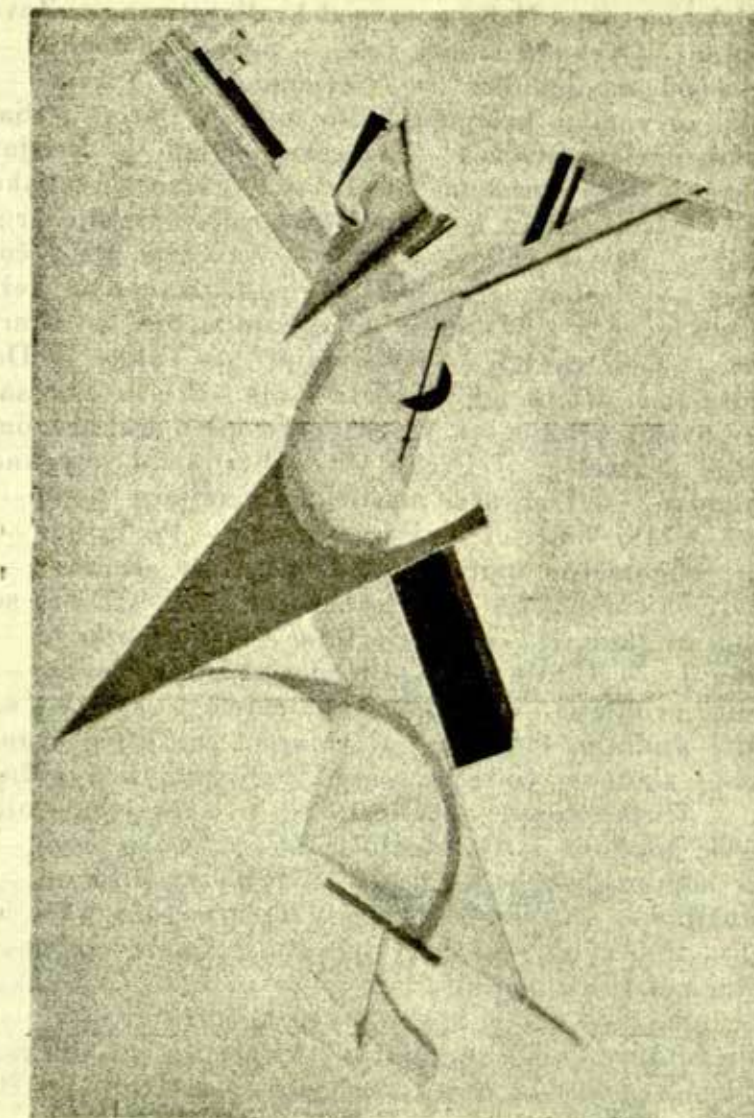
Он позаботится чтобы говоронны и дежавы шли
также, не брели
розно, чо достигнув княжебна над слухательями,
избавили бы людных созерцога от гнева суздалей.
Смотраны, написанные худогом, создадут передело
природы.

Места на облаках и на деревьях и на китовой межи
занимаите до звонка.

Звуки несущиеся из трубирики долетят до вас.
Пользумен встретит вас.
Грезосвист пеннествова наполнит созерцебен.
Звучаре повинуются гуляру воляру.
Семена »Будиславля« полетят в жизнь.
Созерцебен есть уста!
Будеслухом (ушаст) созерцаль!
И смотряка.

ВЕЛЕМИР ХЛЕБНИКОВ

1885—† 1922.

El. Lisicki: Kostim za operu A. Kručeniha: »Pobeda nad suncem«
(Original u bojama — »Zenit« — međunarodna galerija
nove umetnosti.)

Slušajte hulje!

Prvi put objavljeno u Moskvi 15. III. 1922.

Pribijeni redovima — Stoje nemi — Slušajte ovo
vučje zavijanje — Ono jedva naliči pesmi — Ovamo
dajte — Najgojnijega — Najčelavijega — Za šiju —
Udamam u ime Pomogla* — Gledaj — Vidiš — Za
golom cifrom — Udar xetra — Udar pa tišina — Opet
zasut snegovima — Tisuće — Milijuni krovova —
Volginih sela grob — Dimnjaci — Grobne sveće —
Same vrane — Nestaju — Osećaju — Da dimeći —
Širi se — Sladanjavi — Odvratni — Zadah — Ispe-
čeni leževi — Sina? — Oca? — Majke? — Kćeri? —
Čiji? — Tko je na vedu u ljudožderstvu? — Ne će
biti pomoći! — Odrzani snegovima! — Ne će biti
pomoći! — Prazan je vazduh — Ne će biti pomoći! —
Pod nogama — Čak Novača je požderana — Pa i
grana — Ne — Oni ne će pomoći! — Treba se pre-
davati — Za 10 gubernija izmerite grob! — Dva-
deset milijuna! — Dvadeset — Lezite! — Izumirite!
Jedina — Promuklim glasom — Buncaju suluda pro-
kletstva mečavom — Rekâ i puteva — Snežne vlasi —
Vetrom kidajući rida zemlja

HLJEB!
HLJEBUSKA!
HLJEBCA!

* Komitet za pomoć gladnima. — Red.

Sam gledajući smrti u oči — Jedva jedući — Samo da ne izdahne — Pruža grad ruku radničku — Šakom suvih mrvica — »Hljeba! — Hljebuška! — Hljebca! — Radio riče za sve granice — I kao odgovor — Rugoba za rugobom — Sipa se novinskim stranicama — »London — Banket — Prisustvo kralja i kraljice — Zderu — Više nego bi stalo u pozlaćeno korito — Budite prokleti! — Neka — Za vašom ovenčanom glavom — Iz kolonija — Dodu divljaci — Jedu ljudsko meso — Neka gore nad kraljevstvom — Zove pobuna — Neka se stolice vaše — Sažežu do zemlje — Neka od nasljednika — Nasljednica — Varivo — Neka se vari u krunama-kotlovima — Paris — Stanak parlamentaraca — Izveštaj o gladi — Fritjof Nanzen — Sa smeškom su slušali — Kao slavuljske arije — Kao tenora u modnoj romansi — Budite prokleti! — U sve vekove — Vi — Ne čujte glasa čovečjeg — Proleter francuski — Ej — Konopom veži umesto govora — Gomilu neprobojnih šija — »Farmeri — Koji ste jeli — Koji ste pili — Toliko — Da koloturima dižete trbušine — Koji ste u okean sasuli suvišak pšenice — I parobrode ložili kukuruzom Budite prokleti! — Neka vaše ulice budu zatrpane pobunom — Izabravši mesto koje najjače boli — Neka — Po Americi — Po severnoj — Po južnoj — Gone nogometnu loptu vaših trbuha — »Berlin — Oživljava emigracija — Svirajući se raduju — Treba se potući sa gladima — Po Berlinu — Frčući brkove — Stupaju — Hvale se: — Rodoljub! — Rus! — Budite prokleti! — Večno »van« njima! — Svima se gadite Judinim izgledom — Gonjeni zvaketom francuskog zlata — Skitajte se po tudinama kao večni žid — Ruske šume — Saberite se — Izberite svoje najviše jasenove — Da bi njihov lik — Večno viseo — Pod samim se nebom ljuljao plav — »Moskva — Skupština se žali — U »Ampiru«* se mršte — Ili će dati — Novčanicu od 30 rubalja — Čija je vrednost prestala u 1918. godini — Budite prokleti! — Neka bude tako — Da bi svaki progutani — Gutljaj — Palio želudac — Da se sočni biftek pretvori u makaze Da vam rasparaju creva — Umreće — Umreće 20 milijuna ljudi! — U ime svih upokojenih ovde — Prokletstvo odsada — Prokletstvo na vekove — Koji su od Volge uklonili debele njuške — Ova reč ne ide masnom trbuhu — Ova reč ne ide carskom prestolju U takovome srcu, reči, ništa ne će taknuti — Taknuće ih nožem revolucije — Vama — Malim čestim bezbrojnih armija — Prašina sveta — Čijom bačenom silom po svim podrumima — U vazduh biće dignut svet bezbrojnih bogataša! — Vama! — Vama! — Vama! — Evo ove reči! — Sa kilometričkim ciframa Jedva mogu da stanu — Zapišite Volgu na račun buržoazije — Doći će dan — Požar svesvetki — Koji čisti i začađuje — Rušeci palače bogataša — Budite i vi — Budite nemilosrdni — U taj čas obračuna! —

VLADIMIR MAJAKOVSKI

* Ime restorana u Moskvi. — Red.

Ruska nova umetnost

U Rusiji, postojala je, u njezinom originalnom sredovečnom periodu, visoka slikarska kultura: ikonoslikarstvo. Obzirom na punoću boje, ruske ikone predstavljaju vanrednu pojavu i značajno je, da je evropski umetnik Matis, koji je na zapadu kultivirao intenzivnost boje bio duboko potresen kad ih je ugledao. Ovo napeto isticanje nije značajno samo za ikone nego i za celokupno narodno stvaranje (odeća, ornamenat i t. d.)

Kako u ikonoslikarstvu tako i u svima potonjim etapama ruske umetnosti vidi se sudar, nekada mešavina, nekada sinteza dvaju polarnih upliva: Istoka i Zapada. Prvi dao je Rusiji apstraktnu Nirvanu boja, a

drugi materializaciju forme od vremena revolucije koju je u Rusiji proveo Petar Veliki. Zapadni uplivi počeli su igrati odlučujuću ulogu. U to vreme sam Zapad međutim nalazio se u fazi umetničkog opadanja. On nikako nije mogao da deluje na razvitak ruskog slikarstva. S druge strane predašnje tradicije su išezle. Dogodio se prelom — počeo je drugi period ruske umetnosti. Ona nije više rasla iz gustih narodnih masa nego je bila nametnuta od strane državne Akademije.

Prvu pobunu protiv Akademije digli su t. zv. »peredvizniki« (učesnici pomičnih izložbi) propovednici naturalističkog prosvetnog slikarstva. U to vreme ruski umetnici već su u tolikoj meri izgubili osećaj slikarske kulture, da jedan od najznamenitijih peredviznika Rjepin koga je Akademija otparila u Pariz u vreme rascvata francuskog impresionizma, nije u njemu video sasvim ništa, te vrativši se nastavljao je svoje slikarsko slikarstvo.

Tipično je kako slikarstvo kao takovo nije zanimalo peredviznike. Na pr. Rjepin, u nastojanju da iskaže svoje socijalne simpatije prema radnicima, naslikao je svoje »Burlake« na stonom linoleumu.

Narodne peredviznike nasledio je aristokratizam grupe poznate pod imenom »Mir iskustva« (Svet Umetnosti). Karakteristična crta grupe »Svet Umetnosti« bio je retrospektivizam sižeja i još veći prelom sa slikarstvom — zamena sa iluminiranim grafikom. Početkom 20. veka rada se u Moskvi nova slikarska kultura. Mesto rođenja je značajno — Moskva nije bila tako izmoždjena od petrogradske Akademije i očuvala je zdravu narodnu krv. Taj smer a osim toga zbliženje sa međunarodnim rasadnikom nove umetnosti Parizom — porodile su novu čisto-slikarsku grupu »Bubnovljev balet«. U početnim radovima toga smera nalazimo konglomerat ruskog ikonoslikarstva, narodnog »luboka«* perzijskih i indijskih miniatura te zapadnih umetnika Gogena Van-Goga i dr. Uporedo s lepotom »Sveta Umetnosti« slike umetnika bubnovljevaca- frapirale su ostrinom linija i boje.

Početkom ujedinjeni ti mladi umetnici doskora su se razdelili u dve prirodne grupe. Jedni su težili dekorativnom čisto-koloritnom principu a drugi mašinskom slikarstvu. Dok se je u to vreme prva polovina kraj sve haotičnosti načelnih nastojanja dalje razvijala i evolucionirala, druga se ukočila na polaznoj tački t. j. oko izučavanja problema koje je postavio Sezan — izraženi u kultivisanju »nature morte«. Jedan od najvidenijih predstavnika te grupe jest Končalovski. Radovi njegovi i njegovih drugova stoje blizu slikama francuskih sezanista, razlikujući se od njih u grubom baratanju s bojama. To je moglo postati njihova veličina ali je ostalo samo njihovom osebnosti. I značajno je da je Končalovski iza 15 godina rada u istom smeru kad je ugledao svoje platno koje je viselo uporedo sa Sezanovim uskliknuo »kako sam ja grub«. Neki iz grupe »Bubnovljevog baleta« kao što je na pr. Roždestvenski nisu se ograničivali na izučavanje Sezanovih principa nego su ih nastojali i dalje razvijati.

Najtipičniji za početak druge grupe čisto dekorativnog perioda bili su Gončarova i Larionov. Oni nisu iskoristili narodni život kao siže nego kao bogatstvo boja. Iza toga haotičnog i instiktivnog traženja nastala je potreba analize. U to doba na Zapadu pojavljuje se kubizam i futurizam. Istodobno tim problemima pristupaju i ruski umetnici. Priroda počinje se podvrgavati analizi, rastvaranju, deformaciji — u ime samostalnog života slike. Zadaće na kojima su radili ruski umetnici tih godina, bile su u razno vreme stavljene gotovo pred celu Evropu, te može se reći, da je analitički period — prvi svetli primer internacionalizovanja nove umetnosti.

* »Lubok« je tipična ruska reč, koja označava čiste narodne primitivne slikarije, a za koje se ne može reći da su umetnost. — Red.

Umetnici, koji su se nazvali »Bubnovljev balet« priređuju borbene izložbe »Magareći rep«, »Nisan« 0.10«, »Tramvaj V« i dr. izvrgavajući se time progonima koliko ideološkim toliko i administrativnim. Na tim izložbama nalazimo čiste kubističke radove (Udalceva, Popova i dr.) kubo-futurističke t. j. kubizam + urbanistički siže (Lontulov, Jakulov i dr.) koji svuda provode dekorativni princip i napokon alogične radove. Poslednje se može objasniti na sledeći način: umetnik hteo je da pokaže razliku logike razuma i logike slikarstva, dajući na kubističkoj podlozi slikarsku celinu sastavljenu od alogizama (Malevič, Morgunov i dr.) Analitički period doveo je umetnike do uništenja predodžbenog slikarstva. Larionov stvara teoriju »lučizma« t. j. ne prikazivanja stvari nego zraka koje iz njih izlaze. Kandinski dolazi do »muzičkog slikanja« — bezgranično subjektivno-emocionalnog. Malevič predočuje »suprematizam«. Počinje rat, veze između Rusije i Zapada prekidaју se sve do naših dana.

Dalja evolucija ruske umetnosti ide prema vani izolovanim putevima. Pogledajmo tlo na kome se razvijalo rusko slikarstvo u poslednjih deset godina. Dve suprotne sile karakterišu savremenu Rusiju i izbijaju u njezinoj umetnosti: zemljano, puno boje i još sredovekovno potpuno selo i grad koji još nije ojačao. No blagodareći tendenciji za ideologijom amerikanizacije grad se proširuje u ogromnim dimenzijama te koncentriše pažnju ne na boju nego na materijal. Suština sela, prepuno boje, polagani ritmi života koji svračaju na razmatranje, radaju slikarstvo čiste boje i apstraktnih forma. Te su se crte konačno iskristalizovale u čisto ruskoj slikarskoj školi »suprematizma« o kojoj će još biti govora. Upliv grada bio je razume se posve drugačiji, približavajući ruske umetnike zapadno-evropskim naročito Parizu, koji u tome periodu završava kubizam i traže njegovo logičko realizovanje. I u Rusiji prelaze od slikarstva na plohama ka slikarstvu u prostoru, t. j. slikarskom reljefu i kontra-reljefu. No u Rusiji brzo prelazi pozornost sa slikarskih osebina materijala na njegova organska svojstva. Tako na pr. nastaju dve forme koje se međusobno seku: železna i drvena, t. j. umetnik poznajući svojstva materijala, prerezaao je železom drvo ali ne obrnuto. Začetnik toga pokreta i njegov najugledni predstavnik jest Tatlin. U 1914. godini on i pravi reljefe koji su isprva još kubistički ali su već sastavljeni iz gipsa, stakla, železa i drveta. Nadalje on sasvim kida sa svime što je imalo blizu plosnatoj slici. 1916. god. on stvara »uglati kontra-reljef«. Te su stvari na zapadu pogrešno nazivali »mašinska umetnost«, radi površne sličnosti a zaboravljajući pri tome da se tu ne radi o tehničkom nego o plastičkom rešavanju problema. Zasluga je Tatlinova i njegovih drugova da su oni priučili umetnika na rad u realnome prostoru i to sa modernim materijalom. Tako su oni došli do konstruktivne umetnosti.

Ali ta »gradska« grupa došla je do neke vrsti fetišizma materijala, zaboravljajući potrebu stvaranja novoga tipa. To je ponekad podsećalo na gradnju železno betonske stanice po gotskome planu. Nužna napomena došla je od »suprematizma«. Suprematizam išao je putem očišćenja slikarstva od sviju naslaga na njegovu suštinu t. j. za ciljem neposrednog delovanja boje i forme na oko. 1913. g. umetnik Malevič naslikao je na belom polju crni kvadrat, želeći time istaknuti prednost čiste nepomešane boje i proste geometričke forme kao nekih reči slikarskog jezika koje svi podjednako razumiju. Na suprematskim platnima gde je boja bila dovedena do maksimalne intenzivnosti ispoljava se punobojnost ruskoga sela. Potrebno je istaći da je sada i samo selo prepoznalo sebe u suprematizmu. Tako je omot albuma »Slet seljačke nevolje« iz 1918. g. što ga je po želji samih delegata izradio Malevič, viseo u mno-

gim seljačkim izbama severnih gubernija zajedno s ikonom: »lubkom«.

Dekorativna svojstva suprematičkog slikarstva stvorila su svoj stil koji je našao izraza u vezivu, u prikovanom uresu i čak u slikanju kuća. Ali suprematizam nije se time zadovoljio i nije hteo da ostane dekorativan stil te je pošao dalje putem uništavanja slikarstva. On je takoreći počeo poprimati bezbojnost grada mesto punobojnoga sela. To se ispoljava u poslednjim delima suprematista te 1918. g. izlaže Malevič »belo na belom«. On ostavlja stranu boje te prelazeći bezbojnosti koncentriše pažnju na spajanje plosnih geometričkih planova. U tome je njegov doprinos u sveopšti konstruktivni smer koji je proizašao iz dviju osnovnih grupa obeleženih Tatlinom i Malevičem.

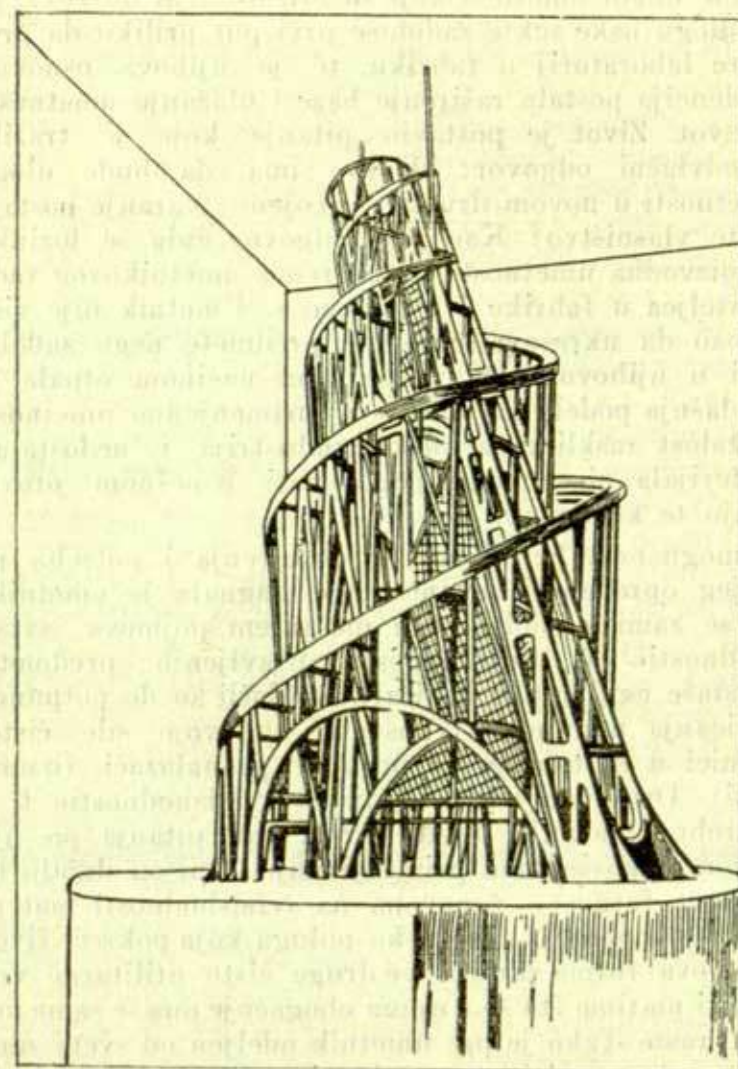
Uporedo sa spomenutim događajima javljaju se »bezpredmetnici«. Oni su težili ka čisto subjektivnom izražaju svojih emocija, posredstvom kombinacija boja. Njihove slike u poređenju sa suprematistima podsećale su na gomilu krotina postavljenu uporedo sa pravilnim kristalima. Tipičan predstavnik te grupe bio je Kandinski, koji je uneo slikarsku formulu savremene nemačke metafizike i radi toga ostao je u Rusiji čisto epizodnom pojavom. No potrebnost poretka, koja je izbijala kao osnova cele umetnosti i toliko se osećala među mladim ruskim umetnicima, sklonila je druge bezpredmetnike — Rozanovu u njenim predsmrtnim radovima, Rodčenko i dr. — da odu od subjektivizacije i da pođu trećim putem u onaj isti Rim t. j. konstruktivnoj umetnosti.

A pogledajmo sada kako je bio sazdan taj Rim. Njegov je temelj ruska Revolucija. Ona je započela kao ogromni elementarni pokret seljaštva, ali se razrasla u žed za organizacijom i podizanjem. S druge strane mladi umetnici koji su bili osuđeni do 1917. g. na ulogu uske sekte zadobili prvi put priliku da pretvore laboratorij u fabriku, te je njihova osnovna tendencija postala raširenje baze i ulažanje umetnosti u život. Život je postavio pitanje koje je tražilo bezodvlačni odgovor: Kakva ima da bude uloga umetnosti u novom društvu u kojem stvaranje postaje opšte vlasništvo? Kao prvi odgovor čula se lozinka »proizvodna umetnost«, t. j. prenos umetnikovog rada iz ateljea u fabrike i u poduzeća. Umetnik nije više trebao da ukrašava učinjene predmete nego sudelovati u njihovom stvaranju. Tim načinom otpala je predašnja podela na »čistu« i »primenjenu« umetnost. Nažalost rasklimana ruska industrija i nedostatak materijala nisu mogli pogodovati uspešnom provedenju te kampanje.

Nemogućnost bezodvlačnog ostvarenja i potreba jasnijeg opredelenja svoje uloge nagnala je umetnike da se zamisle nad čestim mešanjem pojmova »svrsishodnosti« i »utilitarnosti« pravljenih predmeta. Pristaše neposredne utilitarnosti došli su do potpunog odricanja umetnosti i posvetili su svoje sile čisto tehnici u nastojanju da postanu pronalazači (izumitelji). Drugi su izlučili pojam »svrsishodnosti« t. j. potrebu stvaranja novih forma van pitanja po njihovom neposrednom primenjanju. Oni su držali, da je nova forma — osnovana na svrsishodnosti materijala i ekonomije — kao neka poluga koja pokreće život. Ta nova forma razvija već druge čisto utilitarne vrednosti no time što se s njima obogaćuje ona se sama menja i raste. Tako je pre umetnik odeljen od sveta zanimao se kompozicijom t. j. kombinacijom raznih danih predmeta. Sada on konstruiše t. j. gradi jedno telo. Kompozicija je buket različenog cveća — a konstrukcija je britva »gillete«. Pod lozinkom konstruktivizma našli su se na okupu doista svi napredni ruski majstori bez obzira na razliku prevale putova i mimoilaženja u pogledima na svet: Lisicki, Rodčenko, Gabo, Šternberg i dr.

Pogledajmo sada kako se slikarsko iskustvo poslednjih deset godina istaklo u životu preko pozorišta, javnih svečanosti, ukrašavanja gradova itd. Za novo

rusko pozorište karakteristična je prvenstvena uloga umetnika. U početku su se umetnici obradivali pozorištu kao mogućnosti: slikati u velikim dimenzijama svoja platna, obogaćujući ih efektima umetnog svetla. Takve su bile scene Lentunova i dr. No dok skora to je prestalo zadovoljavati te se u razmeru evolucije samog slikarstva istakao pojam trodimenzionalnih (obujmenih) dekoracija. Umetnik je došao do arhitekture. »Komorno pozorište« dalo je mogućnosti da se ostvari nekoliko takovih scena — (Ekster i dr.) Pozorište Mejerholda posve je zabacilo kulise te je arhitektonski izgradio celi scenski prostor izlazeći i u gledalište (scene Jakulova i grupe »konstruktivista«). U Petrogradu su pri grandioznim scenama na slobodnom vazduhu, u kojima je sudelovalo desetine tisuća, bile iskorišćene u dekorativne svrhe gotove gradske arhitekture nadopunjene zasebnim zgradama. U prvim godinama revolucije, kada se još pridavala pažnja i sredstva narodnim svečanostima, umetnici su bili upotrebljavani za ukrašavanje gradova. Mnogi se već u početku nisu zadovoljili ma i kubističkim slikanjem, nego su nastojali da ih grade. Tako na pr. u Petrogradu Altman i dr. uzimajući postojeće trgove, kuće i t. d. — dali su im sasvim drugi oblik uvodeći nove arhitektonske elemente. U Moskvi se započeo grandiozan rad oko ukrašavanja grada za kongres, koji je nažalost usled nedostatka materijala samo u nacrtima i skicama. U svim mestima Rusije umetnici su na različite načine ostvarivali ukrašavanje gradova. Nadalje oni su oslikavali lađe, parobrode, tramvaje i ograde. Zanimljivo je da su radnici u mnogim gradovima sami podizali spomenike upotrebljavajući delove mašina, železa, drveta i t. d.

Vladimir Tatlin: Spomenik trećoj internacionali

U području same arhitekture usled potpune građevne paralize glavni se posao obavljao u teoretskom planu. Ta prethodna nastojanja nalaze danas faktično ostvarenje u državnim radionicama o kojima ćemo mi još govoriti. Jedna od retkih arhitektonskih pojava poslednjih godina jest naert spomenika treće internacionale što ga je napravio Tatlin, dakle ne arhitekt nego umetnik. To je nov dokaz organičnosti puta

koji vodi od slikarstva putem obradivanja materijala, putem konstrukcije ka stvaranju utilitarnog predmeta. Spomenik se ima sagraditi iz dva materijala: železa i stakla. To je kula u obliku čunja kojoj je temelj spoj kose poluge i dveju spirala. Na tome podnožju počivaju tri forme iz stakla: kubus, piramida i cilindar. U železnoj spirali ima se smestiti muzej a u staklenim delovima dvorane za skupštine i t. d. Visina kule je 400 mt. Gotov je samo model u visini od 5 mt.

Skulptura u Rusiji kao i svuda ide za slikarstvom. Državna narudžba velikog broja agitacionih spomenika izazvala je mnoga traženja za novom plastičkom formom. Ali svi ti pokušaji odlikovali su se površnim postupkom kubizma — ne kao metoda nego kao manira. Primena rasečene forme kod nekih skulptura po uzoru kontra-reljefa izmenilo je sam karakter skulpture (Gabo). U daljnjem radu ti skulptori ujedinili su se s konstruktivistima pogledom na potpunu zajednicu zadaće.

Sva nastojanja i rezultati što smo ih nabrojali našli su svoj razvitak i nastavak u radovima t. zv. »visih državnih umetničkih radionica«. U početku revolucije, neposredno iza uništenja zvanične akademije nametnulo se pitanje o novim metodama umetničkog obučavanja. Prva je etapa »slobodne individualne radionice« gde je svaki onaj koji je hteo izučiti umetnost bez ikakvih ispita i ograničenja izabirao sebi učitelja pod čijim je ličnim rukovodstvom radio. To se pretvorilo u individualnu umetničku samovolju i haos. Tada je postalo jasno da za izgradnju kvalifikovanih majstora treba stvoriti neki opšti strogo naučni plan. Pri tome se pod majstorima nisu razumevali slikari koji obavezno prave slike nego ljudi kadri da uliju umetnost u razne grane proizvodnje. Radione se dele na sledeće fakultete: slikarski, skulptorski, arhitektonski, drvodelski, metalurški, poligrafski, tekstilni, keramički i pozorišni. Slikarski fakultet razdeljen je na discipline gde se izučavaju — boja, ploština, obujam konstrukcija i sl. kroz koje treba da podu i radnici drugih fakulteta. Provođeci proizvodni plan, radionice su izvršivale državne narudžbe: štampanje knjiga, izradivanje prikovanih ukrasa, posuda i t. d. Arhitektonski fakultet izveštava kadre novih graditelja koji će u povoljnijim uslovima preobraziti arhitektonski oblik Rusije. U današnje vreme, gde u Rusiji tako reći nanovo diže glavu akademska umetnost, te radione ostaju iskustvo i nada u novo majstorstvo.

Na kraju treba napomenuti sledeće. Radovi novih ruskih i zapadno-evropskih umetnika u mnogome su slični. Ali ono što je ostalo na Zapadu u čeliji i laboratoriju privedeno je u Rusiji voljom istorije u ogromnim dimenzijama — u delo.

Ovo je bila neka haotična demonstracija u nerazmeru sa mogućnostima uloge umetnosti u budućem društvu. I u tome planu ne samo mnogi prekrasni rezultati nego i neuspesi imaju plodonosnog značaja za svesne majstore sviju zemalja.

ERENBURG—LISICKI

Pisano za »Zenit«

I.

У сну ти си бунчала, жено,
И ако је твој сан доиста био страхан,
Онда је тамо био, где лопатом ораница
Ударајући, ступа тишина.

Ти си за тридесет царства далеко.
Где је Дантеов накао постао пренапучен,
Где је царство мртвих постало крајем,
Ступала си раскидав постељу.

II.

Страши ме се као крсташа,
Бежи од мене као од кужиога Монгола.
Ја ноћу рубом капута
Дотакох се ових редова за глад.

Ја јутром не измених одела,
Карболом не сапрах глагола,
Ја не бацих кроз врата мастило,
Којим сам писао за глад.

Да тим мукама нема имена,
Требао сам знати раније.
Али ја сам их тражио, и — жигосан сам
Срамотом тога настојања.

БОРИС ПАСТЕРНАК

O savremenom pesništvu

Reč žive dvojnim životom.

Ili reč prosto raste kao biljka, oploduje grupu zvucnog kamenja, i u tome slučaju početak zvuka žive samostalnim životom a deo razuma koji se naziva reč, ostaje u seni. U drugome slučaju reč služi razumu, zvuk prestaje biti »svevelikim« i samodržac. Zvuk postaje »ime« te pokorno izvršava zapovedi razuma. Tada ovaj drugi cveta večnom igrom u grupi sebi sličnog kamenja.

Sad razum govori zvuku »slušam« — a sad zvuk čistome razumu.

Ta borba svetova, borba dviju vlasti koja se uvek događa u reči daje jeziku dvojni život: dva kruga letećih zvezda.

U jednom stvaranju razum se vrti krugom zvuka, opisujući puteve u obliku kruga a drugom zvuk krugom razuma.

Nekad je sunce — zvuk, a zemlja — pojam. Nekada sunce — pojam, a zemlja — zvuk.

Ili područje zrakastoga razuma ili područje zraka-stoga zvuka.

I gle drvo se odeva sad jednim sad drugim šumom, sad svečano kao što se višnja odeva nakitom cvetnih reči a sad prinosi plodove punoga voća razuma. Nije teško zapaziti, da je vrelo zvučnih reči bračni period jezika, mesec u kome se reči vere, a vreme reči punih razuma, kada pčele zabavljaju čititelja, to je period jesenjeg izobilja, porodice i dece.

U stvaranju Tolstoja, Puškina, Dostojevskoga razvitak reči, koja je bila cvet kod Karamzina već prinosi obilate plodove smisla. Kod Puškina se jezični sever meri sa jezičnim zapadom. Za vlade Alekseja Mihajloviča poljski jezik bio je jezik moskovskoga dvora. To su čerte običajnog života. Kod Puškina reči su zvučale na »enije« kod Baljmonta na »ostje«. I odjednom se rodila volja za oslobođenjem toga običnog života — prodrati u dubinu čiste reči. Dolje sa običajnim životom plemena, narečja, širina i dužina. Na nekakvom nevidljivom drvu procvale su reči skačući u nebo kao pupoljci pokoravajući se snazi proljeća, prosipljući se na sve strane i u tome je stvaranje i zanos mladih struja.

Petnikov u »Životu begunaca« i u »Porastu sunca« tvrdokorno i strogo sa silnim pritiskom volje tka svoj uzornik vatrenih događaja i jasna voljna hladnoća njegovog pisanja i stroga ostrica razuma koja upravlja rečima, gde u »surovom bilju vlažni maistral« jest »odbljesak sve nemoguće visine«, jasno označuju certu između njega i njegovog suletača Asejeva.

Razumljiva je misao Petnikova kao polagani let ptice koja leti poznatom večernjem stablu — po uzoru rima severne tice, ona raste jasna i prozirna. Krilo evropskog razuma caruje nad njegovim stvaranjem za razliku od azijske perzijsko-afiskim

opajanjem gomiom reči u čistoći njihovoga eveda kod Asejeva.

Drugo je Gastev.

To je komad radničkog požara uzet u njegovoj čistosti suštini, to nisi ti niti on nego tvrdo »ja« požara radničke slobode, to je tvornički zadah koji pruža ruku iz plamena da skine venac s glave umornog Puškina — železno lišće koje se rasulo u plamennoj ruci.

Jezik posuđen u prašnim bibliotekama, od lažnih svakodnevnih zavesa tud i nesopstven jezik, koji služi (robuje) razumu slobode. »I ja imam razum« kliče ona, »ja nisam samo telo, dajte mi reč koja rasčlanjuje, snimate povez s mojih usana«.

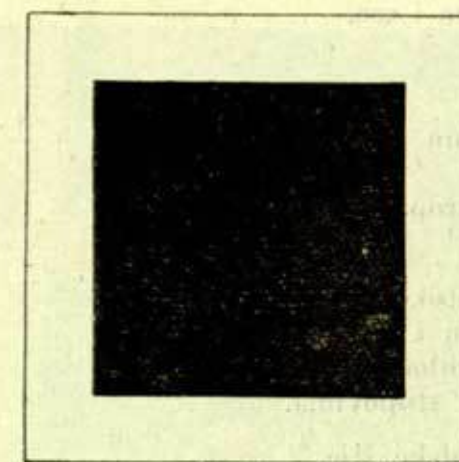
Puna ognja u bleštavom nakitu krvavoga eveda ona posuđuje zastarele mrtve reči ali je ona i nad tim prašnim strunama umela zaigrati pesme radničkog udara, grozne i ponekad veličanstvene iz trokuta 1.) nauka 2.) zemaljska zvezda 3.) mišice radničke ruke. On muževno gleda u to vreme kada će se za ateiste probuditi bogovi Helade, velikani misli probunče djetinjske molitve, tisuće najboljih pesnika baciće se u more — ono »mi« u čijem je sklopu sadržano »ja« Gasteva, muževno kliče »pa neka«.

On — smelo ide u to vreme kad će zemlja da zarida i ruke radnika umešaće se u tok stvaranja sveta.

On — zajednički umetnik rada, koji u drevnim molitvama zamenjuje reč bog sa reči ja. U njemu se ja moli sebi u budućnosti.

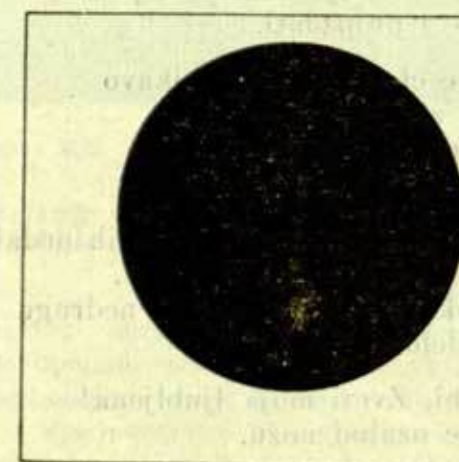
Njegov um je burovesnik koji otkida notu na najvišim valovima bure.

V. HLJEBNIKOV

K. Malevič

Suprematizam — 1913.

Zakoni nove umetnosti

A

- 1) Stvara se peta dimenzija (EKONOMIJA).
- 2) Sveukupno stvaranje izuma, njihova realizacija, konstrukcija, sistem — ima se razvijati na osnovi pete dimenzije.
- 3) Sveukupni izumi koji razvijaju pokrete elementa, slikarstva, boje muzike, poezije, građevina (skulptura) prosuđuje se sa gledišta pete dimenzije.
- 4) Savršenost i savremenost izuma (umetničkih dela) određuje se prema petoj dimenziji.

5) Estetički kontrast zabacuje se kao reakcionarno merilo.

6) Sve umetnosti: slikarstvo, boja, muzika, gradevine imaju se svesti pod jedan \$: tehničko stvaranje.

7) Zabaciti duhovnu snagu sadržaja kao svojstvo zelenog sveta mesa i kosti.

8) Privremeno priznati formu (dinamizam) kao silu koja stavlja u delovanje.

9) Priznati trud starog sveta nasilja, budući da savremenost sveta počiva na stvaranju.

10) Svima priznati sposobnost izuma te izjaviti da će se za ostvarenja takovih za svakoga naći neograničena potreba materijala u zemlji i nad zemljom.

11) Odbacivati sva blaga nebeskoga kao i zemaljskoga carstva i svekoliko njihovo prikazivanje od strane umetničkih radenika kao laž koja skriva zbilju.

12) Predati u ruke socialne brige sve radnike akademskih umetnosti kao invalide ekonomskog pokreta.

13) Kubizam i futurizam određuju se ekonomskim savršenstvom 1910 g. Njihovu konstrukciju opredeljuje klasicizam i sistem desetih godina.

14) Sazvati ekonomski savet (pete dimenzije) radi likvidacije svih umetnosti staroga sveta.

(Unovis 15. XI. 1919.)

K. MALEVIČ

«Unovis» skraćeno od: «Utvrdjenje nove umetnosti». — Red.

Vučja propast

Svet tajinstveni, svete moj drevni
Ti si kao vetar umuknuo i seo.
Za vrat pritisle su selo
Kamene ruke šoseja.

Tako zaplašeno u snežnu belinu
Zameo, se zvonki užas.
Zdravo ti, moja crna propasti,
Ja izlazam tebi ususret!

Grad, grad! Ti si u žestokom hrvanju
Okrstio nas, kao strvinu i smrad,
Obamire polje u tuzi voloočnoj,
Gušeci se telegrafskim stupovima.

Zilava je mišica u đavolske šije
I laka joj gvozdena gnjus.
No, pa šta onda! Nije nam prvi put
Rasklimati se i propadati.

Neka. Za srce elastično i bodljikavo
To je pesma zverskih prava.
Tako lovci truju vuka
Goneći ga u škripac lova.

Zver je prilegla i iz tmurnih nedara
Odmah će neko odapeti kokot . . .
Nenadno skok . . . i dvonožnog nedruga
Razdiru na delove kao kljove.

O, pozdrav tebi, Zveri moja ljubljena!
Ne podaješ se uzalud nožu.
Kao i ti, ja odasvud gonjen
Sred železnih neprijatelja prolazim.

Kao i ti, ja sam uvek spreman
I makar čuo rog pobede, —
No, okušaće neprijateljsku krv
Moj poslednji smrtni skok.

Neka. Ja ću na raspadnu belinu
Pasti i zakopati se u snegu
Ipak za propast — pesma osvete
Propevaće mi na onome bregu.

SERGEJ JESENJIN

Gastev

Zezezo što je jutros pevalo

Razrezalo mi je srce na komade

Radi toga misli možda se penju

Na stene, na izbočine tuge.

Sad čekićima u uho — grad

Usadio mi je napeve seljaka.

Crnih stepenica, sumraka i kuhinja

Raspršivši predamnom čadu.

Ti, svečanoj i trezvenoj zori,

Koji si razagnao dremanje i senku dremeža.

Ne prezri promukli zvuk ove pesme

Orumeni joj sivo lice!

Ja hoću da tebe vidim, Gasteve,

Dugim, svežim, zvonkim i čeličnim.

Da — kraj bogatstva svijiu stihova

Ne zaželim verovati ostalima.

Da bi staklom hladnih i spokojnih

Tvojih očiju — rezanih u duljini saženja*

Dosegao proljetni predprozorik

— To je na devetom spratu.

Da bi klokotao kao žljeb

Od psovke majskih kiša.

Pa da više ne čujem ove žalbe

Što s ulica biju prašinom u svaki dan.

Da bi se u život bacao — ne osnovom snova

U mašinskom jarošnom ropstvu.

Da bi išao, kao vikor borovih šuma,

Da bi brazgotinama spajao nebo i zemlju!

Mi smo malogradani. Imali smisla stremiti

Iz naših podruma, iz mansarda

Mukom beskrajin operacija

Urežati epohu u srca?

Možda i nebi bilo od koristi,

Možda bi grmljavina prošla drugim putem —

Ali vidim: sav svet svijia se u prstenje

Nemošću železnih glasova.

I kada u zoru zabijam

Plameni zaboj ove pesme

Ne! Nitko me ne bi mogao svaditi

S budućnošću što me zove za sobom.

Ne! Ne navlačim uzalud ovu huku

Železa i sveži škrgut pila

Samnom si se približio ka rasplašenim kolibama

Nošen poplavom pesama.

Ja te nikad nisam video

Samo slušah tvoj šum u zoru —

Ali ja znam, ti živeš Ovidije,

Rudara, majdandžija, bravara!

Zašto pred licem neprijatelja čuti tvoj stih?

Zar mi bolujemo od čutanja?

— Ja hoću da te čujem Gasteve

— Više nego ikoga od ostalih!

NIKOLAJ ASEJEV

* Ruska mera

Poziv

(međunarodnog ureda odelenja likovnih umetnosti
narodnog komesarijata za prosvetu.)

SVIMA SVIMA SVIMA

Svetski rat obvezuje nas da iskušamo sve vrednosti.
U vreme kada u život stupa građenje neobične du-
bine i tempa, kada svest jedva dospeva da stvara,
umetnost se nalazi na mrtvoj tački starog umetničkog
revolucionarnog poretka (futurizam, kubizam itd.)
predratnoga vremena. Milione žrtava buduća svetska
socialistička revolucija sile i umetnost na veliki
uzlet.

Mi ističemo prvredno značenje elementa i izu-
ma kao jedini put tome uzletu. Mi pozivamo umet-
nike da budu dostojni našega vremena i da priznaju,

da sve škole koje su izživele svoju osnovu t. j. izum
— moraju pasti u prošlost.

U umetnosti nastala je bezvremenost. Momenat traži
saziv konferencije za prosuđivanje puteva i mogućnost
izuma i to ne samo onih koje traži život nego i onih
koji stoje pred životom. Samo takova može biti
Velika Umetnost.

Moskva 1918.

Ovaj poziv još nigde nije objavljen van granica Rusije.
Red.

Poslednje pismo V. Hlebnikova

»Dragi Petnikov!

Vi znate da je naš cilj, koji nas je ovenčao, pošto smo re-
šili strunskom igrom ono što se rešava topovskim bojem:
zvezdanom svetu dati u ruke vlast nad ljudima odrekavši
se suvišnih posrednika medju njima i nama.

Na ulice koje su rastrgane lavljim željustima uzbuna, mi
izlazimo kao mučenici neumoljiva u svojoj veri i krotkosti
uzdignutih očiju kao i oni koji upravljaju munjom na moru
zemaljskih zvezda. Svetska huka pobuna zar je strašna
nama koji smo sami još strašnija pobuna. Vi se sećate da
se osnovala vladala pesnika koja je obuhvatila celu zemaljsku
kuglu. Vi se sećate kako je zvonka struna plemena
sedinila Tokio, Moskvu i Singapur. Mi se povodimo za mor-
skim u vreme sede bure, koja sajedinjuje dižući nas a sad
nas raspršuje u množinu i širinu. Vi se sećate da je uspeo
pronaći harmoniju sudbina koja nam je potrebna za pre-
nos čovečanstva na dlanu naše misli, na određenu stepe-
nicu života. Ta ono se giba, taj putnik stoleća.
Kako su pronadjene harmonije svezale slovo U i šum
strune A i korak pešaka i udarce srca i šum volje, har-
moniju rođenja — to su srodne tačke zrakā sudbine.
Sećate se, kako je bio sagrađen dovoljan temelj zato, da
se govori o zrakama, o ljudosvetlu, zajedno sa erom,
hladnom, zarkom zrakom i zajedno sa zrakom smole raz-
bešnjale munje. To čine zato da prenesu zakonodavstvo
na pisaci stō učenjaka te da naduveno rimsko pravo osno-
vano na gramatičkim terminima, zameni dolazećim pravom
budućnika, koji se sastoji iz znakova jednakosti, tačaka
za množenje i deljenje brojki, znakova korena I i E, fiktivne
veličine primenjene čovečanske biću. Kako mi mislimo
pristupiti sagrađnji stakala za gledanje, leću za poveća-
vanje, za ljudske moći koje su elementarno uskočebane
ratovima iz kojih proizlazi životno divljačka zrakā čove-
čanstva, kako da nju zamenimo zavezanim očima sa na-
učnim valovima. Sve izume za male zrake, sve veštine od-
bijanja rukovodjenja, udaljavanja i približavanja mi imamo
primeniti zrakama ljudskoga roda. Tako se dolazi do po-
bede nad prostorom a pobeđa nad vremenom postignuta
je putem privreda i putem predaje svesti kod ponovog
rođenja. Mi moramo umreti znajući čas drugoga rođenja
i ostaviti poruku da se završi pesma. Tako čeka šivača
mašina sudbine probadajući izlom tačke rođenja na platnu
čovečanskog roda.

Ariabhata i Kepler! Mi je nanovo vidimo — godinu drev-
nih bogova, velike svete događaje koji se pronose kroz
365 godina.

To je najviša strana skale budućnika i zar mi nismo ushi-
ćeni videći, da se na vrhu tog rastućeg skoka zakona roda
nalazi kolebanje samoglasnika U i valovi glavne osi zvuc-
noga sveta strune A. To je prvi deo našega ugovora sa
nebo čovečanskoga roda koji je potpisan krvlju svetskoga
rata. Što se tiče duge pregrade na našem putu mnogoje-
zičnosti, imajte na umu da se pristupilo proučavanju je-
zičnih temelja te se pronašlo, da zvučnu mašinu jezika
predočuje azbuka čiji svaki pojedini zvuk skriva potpuno
tačan prostori oblik reči. To je nužno za prenos čoveka
na buduću stepenicu jedinstvenoga jezika a to ćemo mi
učiniti u budućoj godini.

Sasvim Vaš

Velemir Hlebnikov

Pesnik Velemir Hlebnikov umro je meseca jula
1922. god. u Moskvi. Ovo je njegovo poslednje i neobja-
vljeno pismo pesniku Grigoriju Petnikovu. Hleb-
nikov je začetnik »zaumnog jezika« u novoj ruskoj poe-
ziji za koju je stekao neprocenjivih zasluga. 1908. god.
objavio je veoma značajan manifest »Ula Marsianac«,
čiji se uticaj oseća tek danas na najmodernijoj savremenoj
generaciji. Uredništvo.

»АВРОРА« дулась, дулась и река,
Был бог салонный навек отобран.
Веселый зверь позевывал слегка
И ударял хвостом державы ребра.

Когда ж повис над Вислою рекой,
Неотвратимый как любовь и голод,
Запахло конским потом и тоской
Кремлевского ученого монгола.

Средь чуда »Унтервудов« гроз и поз,
Под верным коминтерновым киотом,
Риба хари выставила нос
И слышалась утробная икота.

Ему ненужно византийских слав —
Он знает меди сплав и прах сиротства,
Он общипал парадного орла,
Со всем находчивостью домоводства.

А после окончились, улеглись,
Скуластая земля захолодела.
И можно ль за какойнибудь маис
Отдать тоску такого передела?

Ты о корысти мне не говори.
Пусть у кремлевских стен могильный ельник.
Но пол-часа кабацкий материк
Напоминал великую модельню.
1922.

ИЛЬЯ ЭРЕНБУРГ

Mejerholdova scena 1920.

Verharn: »Zora«

ПОЗОРИШТЕ ЈЕ КОЛЕКТИВНА УМЕТНОСТ

Одломци

Глуцац, редитељ, писац, уметник, музичар у истој мери
стварају позоришно деловање. Глас, гест, осветљење,
форма, декорације — све је то важно и има да буде
смишљено и искоришћено у вези са јединственом фор-
мом деловања, као што је код аутомобила важан сваки
шараф. Позориште има бити синтетично т. ј. има орган-
ски слагати све разлике сценске уметности, тако да се
у једном те истом комаду уметно растављени елементи,
речи, певање, пантомима, плес, и чак циркус хармо-
нички испреплећу између себе те да у резултату пока-
зују јединствено, складно позоришно дело.

Редитељ је кормилар позоришта: он води лађу сцен-
ског приказивања, избегавајући пличине и клисуре, свла-
давајући неочекиване препреке, борећи се буром и олујом,
разинајући једра и цело време водећи је по иско-
ском стваралачком циљу.

Улога литературе у позоришту, сматра се као један
од материјала који потпомаже деловање те који је
подвргнут свестраном прерађивању и обрађивању. У

време najjačeg razvika pozorišta glumcima nisu trebali pisani komadi, jer su i bez njih znali stvarati svoju umetnost.

Музичка уметност најближа је позоришту и истичући вањски, изражајући унутрашњи ритам, она омогућаје да се разноврсни елементи позоришног дела сједине у јединствену хармонију.

Пре свега под позорнице не сме бити сломљен. Он не сме бити једна једина плоха него мора бити разбијен одговарајући задаћама представа, на цели ред неравних хоризонталних или косих плоха, јер раван под је очигледно безизражајан: Он не даје прилике уметном приказивању комада, он не омогућаје глумцу да развија своје гигање у довољној мери.

Измајајући под позорнице и узимајући за базу неравне сценске плохе, ми излазимо из сфере хоризонталног грађења у сферу вертикалног грађења. Вертикалне грађење одговарајући задаћама представа, на цели ред животног гледишта те грађење могу се учинити условнима. У самој ствари оне су доиста реалне, реалне са гледишта позоришне уметности јер оне дају глумцу реалну базу за његово деловање и ванредно се слажу са реалношћу његовог материјала.

Глумчев костим не мора давати предодбу о епохи, о стилу, он не мора бити средство за украс, он је друга луска, нешто што је недељиво од његовог бића. То је видљива маска његовог сценског израза. Костим има да подупири изражај тела, геста, кретање.

Позоришна сцена већ сама собом је готово, јединствено, самостално дело позоришне уметности и ради тога свако суделовање гледалаца не ствара скупног деловања него бесмислицу и хаос те као такво јесте неуметнички метеж.

Гледалац не сме активно суделовати у приказивању — он има да га стваралачки прима.

Позориште јест позориште.

Онај који делује јест — глумца.

Вештина глумца — то је највиша и оригинална његова садржина.

Ритам његовог деловања — органички је принцип.

АЛЕКСАНДР ТАНРОВ

PRVA RUSKA UMETNIČKA IZLOŽBA U BERLINU 1922

Izložba je otvorena ovih dana. Priredjena je trudom ruskog komesarijata za narodnu prosvetu i umetnost sa inostranim komitetom za pomoć gladnima u Rusiji. Čisti prihod namenjen je gladnima u Rusiji. Izložba je prezentacija celokupne ruske umetnosti sviju smerova. Izloženi su radovi samo onih koji su bilo čime zabeležili opšti progres.

D. Sternberg, narodni komesar za umetnost i znanost, konstruktivni majstor, napisao je u Moskvi uvod toj izložbi oktobra 1922. iz koga vadimo sledeće: Istovremeno revolucija je stvaralačkim snagama Rusije otvorila nove perspektive, gde je umetnicima dana mogućnost da svoja dela iznose na javne trgove i ulice, a time su oni bili obogaćeni novim idejama. Ukrašivanje gradova, čiji je karakter revolucijom bio posve izmenjen, zahtev nove arhitekture, prouzrokovala su sasvim razumljivo, i nuždu nove konstruktivne forme. Što je pri tom bilo najvažnije: umetnici nisu više radili svaki za se, nisu se skrivali po kutićima, nego su stupili u najbliži saobraćaj sa širokim narodnim masama, koje su ovo davano primale požudno, često sa živahnim oduševljenjem često i sa oštrom kritikom. Mnogi koji nisu ovo iskušenje izdržali pali su odmah u zaborav. Drugi opet izašli su iz tog iskušenja očelice i učvršćeni. Nisu više hteli da se zadovolje jednim komadom platna, zabacile kamene lesove koji se nazivlju kućama, i nesumnjivo bi pobedili u svojoj borbi čiji je cilj bio stvaranje okoline za novoga čoveka: Blokada i rat učinili su nemogućim ostvarenje toga cilja.

Najveći deo umetničkog rada za vreme prvih godina revolucije bilo je ukrašivanje javnih trgova. Bilo bi besmisleno, postaviti ih u jednom izložbenom prostoru, zato ovde i manjkaju. I t. d.

R. STERNBERG

Читајте: „КОЛА ЗА СПАСАВАЊЕ“!

Studija moskovskog hudožestvenog teatra

Berlin meseca augusta. »Studia« jedva dobiva najrdavije berlinsko pozorište na raspoloženje. Više je štala nego pozorište. Da — oni ne umiju nastupati tako gospodski kao njihovi učitelji van granica Rusije. Ali, izraz pojedinaca je nezaboravan: ispačen — bolan — dubok — čovečan. Nema na njima ništa »glumačkoga«. Pod jednom fotografijom u izlogu knjižare Ladišnjikova pisalo je: »umro meseca marta 1922.« A. V. Andrejev!

To je bio njihov najsnažniji scenograf, čije kulise još i danas upotrebljavu članovi »Studia« kao »svetu uspomenu na svog dobrog druga iz »crvenih dana«.

To je scena Erika IV. drame u 4 čina od A. Strindberga. Scena bez »stvarnosti« — bez predmeta. Jedinstvena novoumetnička realizacija. Čista — bez »rekvizita«. Jednostavna — nepromenljiva. Ne predodava ništa što bi bio »teater« ili dekoracija. Svetlo — prostor i opet svetlo — prostor. Omeđen ili »ograničen« koliko je to već potrebno, ali svetlo — prostor. Zna se, da su scene »Studia« uvek nadmašivale one od »Hudožestvenog teatra«. I ne znam mogu li posve poverovati pričanju mojih ruskih drugova, da »Kamerni Teater« u Moskvi nadmašuje oboje i sve što je dosada dano u Rusiji i u Evropi.

Sredstvo kojim je »glumački« realizovan Erik IV. bio je — groteska. Kostim i celokupna igra: groteskna kreacija. Mirna — elastična — valovita. Nema jedinica — deluje kolektivnost. Nema »skupne igre« nego — jedna igra. Nema patosa, geste, deklamacije, glume, vikanja i t. d. Sastavni delovi i sredstva su nezapažena: deluje samo jedno jedinstveno umetničko delo na sceni.

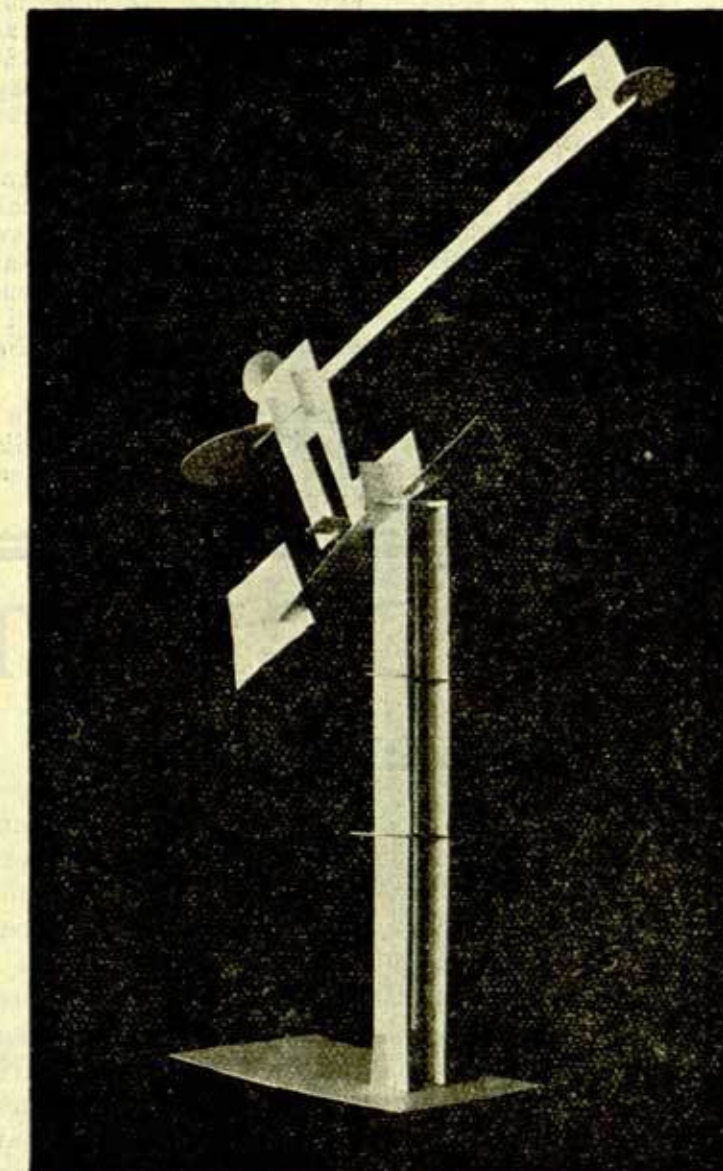
Erika IV. koga je napisao skandinavski pesnik Strindberg, a igrao ga ruski, slavenski čovek M. A. Čehov, dobio je umetničku formu još nezapaženih kontura. Zašto da se trudim, da »opisujem« taj događaj, kad sam uveren, da je to nemoguće i nepribližno onome što se doživi zajedno s M. A. Čehovom i svima ostalim drugovima. Događaj je osebujan i nov — a tu je preuranjena analiza. Nezahvalno je analizovati dela koja još nisu na svom najvišem usponu. Naprotiv: u novom početku. Početak je velik, a u vremenu imamo mnogo prava, da očekujemo veća dela nego što su solidna ali stara dela njihovog »Hudožestvenog Teatra«. (Baš im sada u Zagrebu plješe hiljade snobova!)

Napominjem kao kuriozum, da je nemačka kritika (bez izuzetka) porekla im vrednost, neshvativši novu umetničku realizaciju moskovskog »Studia«, a naveliko hvaleći sve dosadanje ruske kičeve, koji su našli plodno tlo u zajednici s nemačkom ograničenošću. Pa tko da se ne nasmeje?

LJUBOMIR MICIĆ

TKO JE PISAO O »ZENITU« VAN GRANICA S. H. S.?

Austrija: »Renaissance« — »Neues Wiener Journal«
Belgija: »Ca ira« — »Signaux« — »Lumières« — »Ecrits du Nord«
Bugarška: »Prolog«
Čehoslovačka: »Červen« — »Proletkult« — »Most« — »Host«
Česke Slovo« — »Casa« — »Narodni Listy« — »Prager Tagblatt« — »Prager Presse« — »Rovnost« — »Pravo Lidu«
Engleska: »The Criterion«
Francuska: »Aventure« — »Action« — »Athéna« — »Mannoniére« — »La Vie des Lettres« — »L'Esprit Nouveau« — »Les Ecris Nouveaux« — »L'Ordre Naturelle« — »Clarté«
»L'Intransigeant« — »Journal du peuple« — »Promenoire«
»Les Nouvelles Littéraires«
Holandija: »De Stijl« — »Mecano«
Italija: »Cronache d'Attualità« — »Il Tempo« — »Delo«
Učiteljski list« — »Bollettino Quindicinale«
Madžarska: »Ma« — »Hirlap«
Nemačka: »Ararat« — »Literarisches Echo« — »Neue Schaubühne« — »Frankfurter Zeitung« — »Berliner Börsen Courrier« — »Filmkurier« — »Hannoverscher Kurier« — »Westfälische Zeitung«
Poljska: »Zwrotnica«
Rusija: »Vješt« — »Nakanune«
Švedska: »Svenska Dagbladet«
Španija: »Tableros« — »Ultra« — »Cosmopolis« — »Prisma«

Rođenko; Konstruktivna forma u prostoru

Kinofilm u Rusiji

Posle revolucije sva kinematografska poduzeća ujedinila su se u sveruskom »Foto-kino komitetu« čije je delatno središte, naravski, bila Moskva u kojoj su se tada kao i danas nalazile najvažnije kinematografske tvornice. U gradovima su se organizovale foto-kino sekcije a takova jedna sekcija (najveća u Rusiji) organizovala se i u Petrogradu. S oktobarskim prevratom i nacionalizovanjem svenkupne industrije (kinematografske) položaj se naročito izmenio. Posle se težište prenelo iz Moskve u Petrograd. To se bilo vatreno iskušenje ruske umetnosti. Mnogi umetnici objašnjava time da je Foto-kino komitet u Moskvi svatio nacionalizovanje kinematografske industrije, i to naročito u poslednjem periodu nove ekonomske optike, dosta čudno. Po eksemplarnoj izjavi D. I. Leščenkina komitet je pretvorio kino u bazar.

U poslednje vreme napravljena su četiri velika filma među njima i film propagandnog karaktera posvećen gladi »Beskrajna nevolja« što ga je sam Leščenko doneo u Berlin. Osim toga napravljen je film za protivversku propagandu »Čudotvorac« koji je doživio ogroman uspeh. U umetničkom pogledu vraćena je sva pažnja na organizovanje kinematografskih škola. Tako na pr. »Škola filmske umetnosti« broji među svojim slušačima oko 65% proleterskog elementa. Škola postavlja si zadaću da stvori kino-artista potpuno nezavisno od pozorišta kao što i uopšte po rečima D. I. Leščenkina u Rusiji za razliku od Evrope, pozorište i kino nemaju ništa zajedničkog. U školi filmske umetnosti veliko mesto namenjeno je plastici i Dalkrozovom sistemu. Osim toga postoji škola kino-mehanička koja se sastoji gotovo sva iz proleterskog elementa. Izdaju se i časopisi za kinematografiju koji dakako nemaju ništa zajedničkog sa nemačkim časopisima kojima je jedina svrha gnusna reklama. Obrazovana je uz komitet i literarno scenska sekcija za priredjivanje inscenacija i za stručno prosudjivanje o izvanjskim scenerijama. Amerikanski filmovi i to naročito t. zv. kaubojskog tipa vrlo su oblubljeni u Rusiji. Slično velike uspehe doživljaju

vaju filmovi skandinavskog porekla. Mora se još istaknuti, da se u pitanju kinofilma i to s umetničke i industrijalne strane Rusija nalazi u potpuno nezavisnom položaju te može mirno čekati dok Evropa i Amerika dodju sa svojim proizvodima. Plaćati ogromni narodni novac za takva umetnička dela kao što su filmovi nekih nemačkih fabrika nema za Rusiju nikakvog smisla. Naprotiv uprava sprema i borbene mere protiv protuzakonitog uvoza filmova mimo kino-komiteta i moskovskih organizacija koje će ujedno i zabranjivati prikazivanje takovih filmova. L. M.

Kompozitor Prokofjev

S. Prokofjev rođen je g. 1891. U njemu jednostavno ključa mladi stvaralački zanos, koji je tako praisvoran, da bi bilo teško na ikoga pokazati kao njegovog preteču. Može se ustvrditi da u delima ovoga kompozitora nalazimo idealan izraz i baš takovu manifestaciju savremenoga života.

S. Prokofjev u svojoj sintezi žedj je prave praisvorne divljine, grimasa jezovitih fantoma, delovanje do neizmerno izoštrene uobrazilije i kraj jednog naivnog svatanja prirode i života — užas prezira. U jedinom njemu posedujemo pravog i jedinog pretstavnika našeg vremena u kome se oseća život kao stvaralačko delo a ovo kao pravi život. On zna da se njegovo poslanstvo sastoji u tome — objaviti se u stvaralačkom nagonu života.

Od oba pravca u svetu tonova: diatoničkom i hromatičkom ovaj poslednji je Prokofjevu stran. S diatonikom srašten je s najdubljim korenjem ruske narodne pesme i njezinog prabitka.

U psihološkom smislu čini mi se da je put, koji leži pred Prokofjevom vrlo plodan, pošto u sferu stvaralačke muzičke sinteze unaša nove elemente u izraz života duše. Isto tako što se tiče čistog poučnog zidanja, pošto neobično obogaćuje polja čulnih utisaka. Mi želimo razviti stvaralačke delatnosti ovog kompozitora na polju pozorišne muzike (dramatske) i to zato što ruska opera boluje na preopterećenju statičke opisne i hladno-objektivne muzike. Dok je Stravinski s mukom savladao Korsakova i zavodni francuski impresionizam, pokazuje se Prokofjev već u prvim svojim kompozicijama prema sadašnjosti kao slobodan i neovisan umetnik. Odmah se očitovao kao jedan od najvrednijih ruskih muzičara u našim danima. I. G.

Deklaracija na međunarodnom kongresu

(koji je održan u Diseldorfu 29—31 maja 1922.)

- I. Nastupam ovde kao zastupnik časopisa »Vješt« koji je organ međunarodnog mišljenja i koji sjedinjava sve vodje nove umetnosti gotovo sviju zemalja.
- II. To mišljenje karakterizovano je težnjom, da se otkloni subjektivno-vizionarno posmatranje sveta a da se sagradi sveopšte-jednoznačajno-realno.
- III. Dokaz zato, da je to mišljenje međunarodno jeste činjenica, da su u Rusiji za vreme sedmogodišnjeg perioda potpune odrezanosti postavljeni isti problemi kao i ovde kod naših prijatelja na zapadu, a da jedni o drugima nismo imali ni pojma. U Rusiji tvrdom ali i plodonosnom borbom pokušalo se oživotvoriti novu umetnost u društvenim, državnim i širokim dimenzijama.
- IV. Pri tome smo naučili, da je napredak umetnosti moguć samo u onome društvu, koje koraca u velikoj celini ka novoj formi organizacije.
- V. Pod tim napretkom mi razumevamo: oslobodjenje umetnosti od zadaće da bude nakitom, dekoracijom i zadovoljenjem čudi manjine. Taj napredak sastoji se u tome, dokazati i objasniti, da je stvaranje pravo sviju ljudi. Zato mi nemamo ništa da radimo s onima, koji kao monasi u manastirima s umetnosti obavljaju službu božju.
- VI. Nova umetnost biće izradjena na osnovi koja nije subjektivnog, nego sveopšteg karaktera. Koja je ustanovljenje kao znanost i po svojoj prirodi konstruktivna.

Ona ne sjedinjava samo zastupnike tako zvane čiste umetnosti, nego sve one koji stoje na predstraži

- novе kulture. Umetnik je drug učenjaka, inženjera, radnika.
- VII. Nova umetnost danas kao i uvek nije razumljena ne samo od društva, nego što je najopasnije i od onih koji se nazivaju naprednim umetnicima.
- VIII. Da se protiv toga stanja uzmogne boriti, potrebno je jedno udruženje, koje se mora i društveno očigledovati kao snaga. Samo ta borba je ono što nas sjedinjuje. Ako mi hoćemo štiti samo materialne interese jedne grupe ljudi koji se nazivaju umetnicima, onda ne trebamo osnivati nikakvu zasebnu uniju. Mi imamo međunarodnih radnih udruženja od slika, ličilaca, kojima mi profesionalno pripadamo.
- IX. Mi posmatramo međunarodnost naprednih umetnika kao tvrdjavu boraca za novu kulturu. Ovde treba da umetnost bude u svojim formama predodživanja nadmašena. Ovde treba naći jedan kolektivni put, kako bi se produkti stvaralaca doveli u odnos sa općenosti.

Redakcija »Vješa«

Od redakcije »Zenita«

Ovaj dvobroj, posvećen ruskoj novoj umetnosti, tražio je od nas velike napore. Mi smo sa mnogo teškoća izvršili

jedno pozitivno delo i svesni smo njegove vrednosti. Tim činom ujedno smo prethodili budućnosti, jer prvi smo uspostavili kulturne veze sa savremenom Rusijom, iz kojih moraju sledeti i ostale. U ovom broju nalazi sve što je pokušano. Nalaze se samo oni, koji su aktivno sudevali u ruskoj revoluciji, koji su poneli jedan ogroman teret na svojim leđima i koji odlučno saraduju na izgradnji Nove Rusije. Samo takvi imaju u prvom redu pravo da se čuju, a ne oni što se šću s punim ustima mržnje van ruskih granica. I ako redakcija »Zenita« nije prema ruskim drugovima bila stroga u primeni svojih zenitističkih načela, ona je to dužna naglasiti, tim više, što ju je rukovodila bratska i drugarska ljubav prema onima, koji zajedno s nama na Balkanu otvaraju novu epohu buduće svečovečanske kulture i civilizacije.

Ovaj dvobroj ima da izvrši i jedan nov manevar a granici Istok—Zapad. To je naročito važno s obzirom na naše opredelenje i neke događaje, koji stavljaju u sumnju svu našu budućnost. Dvoboj Istoka i Zapada, koji je odlučan, naglasili smo još u prošloj godini (»Zenit« br. 8). Držimo, da je potrebno, da dvoboj bude što življi, divlji, rasniji i čovečniji. Pobeđiće oni koji su mladi i koje mi volemo. Napred Istocnici! Naša vera je nepokolebiva.

Izražavamo hvalu našim drugovima Ilji Erenburgu i El. Lisickom, koji su nam stavili sav mogući materijal na raspoloženje i g. Rikardu Kuzmiću, koji je naročito zaslužan za prevodjenje sa ruskih originala.

БАЛКАНСКИ МАКРОСКОП

I državna vlast u borbi protiv zenitizma

Kr. drž. odvjetništvo u Zagrebu pleni prvu zenitističku knjigu Ljubomira Micića — Na braniku javnoga morala i zapadne Evrope — Atentat na slobodu pesničkog stvaranja — Protiv Vukovog rečnika — Pod kuralom g. državnog odvjetnika — Neopisiva radost svijui antizenitista — Spašeni — Zenitizam je pobeđio.

Broj: I 5047.—1922.

ODREDBA.

Kr. državno odvjetništvo u Zagrebu zabranjuje temeljem čl. 13. i 138. Ustava izlaženje i rasturavanje broja XX. od 7. studena 1922. povremenoga tiskopisa: »Zenita«, izlazećega u Zagrebu i to radi u njemu otiskanih stavaka kako slijedi:

Na strani 24. al. I. redak 7. do redka 10. od riječi »Mladici« do riječi »Porug«.

Na strani 22. al. I. redak 2. od riječi »Svetačko« do riječi »Otupljujes«.

Na strani 18. al. I. od riječi »Uvek« do riječi »Nogama«, zatim na istoj strani izraz uz drugu al. koji glasi »Stotinu Vam Bogova«.

Na strani 17. al. I. redak 25. od riječi »Jeli« do redka 27. do riječi »Grehovae«.

Na strani 16. redak 5. riječ »Sifilis kultura«.

Na strani 14. al. I. redak 20. riječ »Kurva«.

Na strani 10. redak 15. i 16. riječi »Stotinu Vam Bogova«.

te konačno na predposljednjoj i posljednjoj napisnoj strani riječi »Stotinu Vam Bogova«.

Jer ove stavke sadržavaju tešku povredu javnoga morala i uvredu Vladara.

I t. d.

Kr. državno odvjetništvo

U Zagrebu, dne 7. studena 1922.

Za kr. državnog odvjetnika:
Dr. Majer

Evo — kr. državno odvjetništvo u Zagrebu zaplenjuje imaginarni »Zenit« koji uopšte nije ni izišao. To znači, da mu je stvar sasvim dobro poznata i na temelju tačnih podataka izdana je i gornja odluka o zapleni. Medutim, ta nesretna sudbina stigla je prvu zenitističku knjigu Ljubomira Micića još u knjigovežnici (hvalevredna brzina i revnost!) koja je već nekoliko meseca bila objavljivana pod poznatim balkanskim natpisom. Taj isti natpis, kao i ostale inkriminirane stavke iako veću »Zenitu« stampane, nisu nikada bile zaplenjene i autor nije imao razloga da i čas pomisli, da bi sa svojim pesmama mogao počinuti »tešku

povredu javnog morala i uvredu vladara«. Intervencija samog autora u pratnji advokata g. dra Waltera nije uspjela i ako je uspešno dokazivano, da se iz same knjige inkriminirana tendencija nigde ne vidi, da autor baš naprotiv šiba javni nemoral i pokvarenost društva i ljudi, da je knjiga krik protiv jedne nezdrave kulture, da je knjiga bič jednog balkanskog pesnika i čoveka, koji je buntovnik radi velike nepravde i t. d. G. drž. odvjetnik Dr. Körbler uporno je branio svoje stanoviše kao jedino opravdano nehtevši usvojiti nijedan stvarni argumenat protivne stranke. Stavise, naglasio je: čim postoji sumnja javnog mišljenja, da može biti i drugačije — a ne onako kako to sam autor tumači (dakako autor je sporedna stvar!) zaplena je opravdana i nepromjeniva. »Zašto niste rekli bludnica a ne k...?« — govorio je g. državnik (a sveto pismo i narodne pesme!) i tako davajući oberzenitističke savete pesniku koji treba da upotrebljava onaj rečnik, koga propisuje g. drž. odvjetnik.

Neznamo, da li će moći skoro istorija slobodne Jugoslavije da zabeleži slavni slučaj nego ovaj, kojim je počinjen nečuven atentat na slobodu pesničkog stvaranja. Neznamo, da li će se itko naći, koji će ustati na obranu pesničke slobode »ne mene radi nego sebe radi« i tko će upozoriti na ovu veliku nepravdu g. ministra pravde i one koji tako često imaju tu poznatu reč na jeziku. I tako zenitisti spadoše pod kural g. državnog odvjetnika koji je stvorio jednu novu epohu u našem kulturnom životu davši joj tim činom oznaku najnekulturnije i najreakcionarnije zemlje na svetu. Dali je kr. drž. odvjetništvo svesno ove teške konstatacije ili je možda iz revnosti, da bude na braniku Zapadne Evrope pesničkog stvaranja ono što je u ovoj stvari najvažnije: Zenitizam nije politika nego stvaranje kulturnog progressa i našega naroda, kojemu je teškim naporom uspjelo, da zauzme i jedno dostojno mesto u svetovnih kulturnih vrednosti, što je dosada prvi i jedini slučaj, baš pomoću stvaranja novog zenitističkog pokreta.

Protiv uvreda koje su nam nanešene time, da se zaplenjena mesta tretiraju kao »pornografska« — ne želimo se uopšte braniti. Jer dok su vagoni pornogra-

fije pušteni u promet kroz našu zemlju svakim danom i noći, dotle nemamo reči da branimo zenitističku poeziju od »pornografije« koju su pronašle revnosne državne vlasti u svojoj neupućenosti.

A vi radosni, bedni i plitki feljtonisti i stihotvorci antizenitisti, koji držite da ste spašeni ovom, za vas »velikom pobeđom« — radujtesja i veselitesja!

ZENITIZAM JE POBEDIO!

Veoma interesantno je, da nijedan zagrebački dnevnik,

koji obično zna za svaki događaj kakve kabaretske dive, nije dao znaka, da mu je ova zaplena »bezobrazne knjige« (kako ju je okrstio jedan policijski nadstražar) poznata!

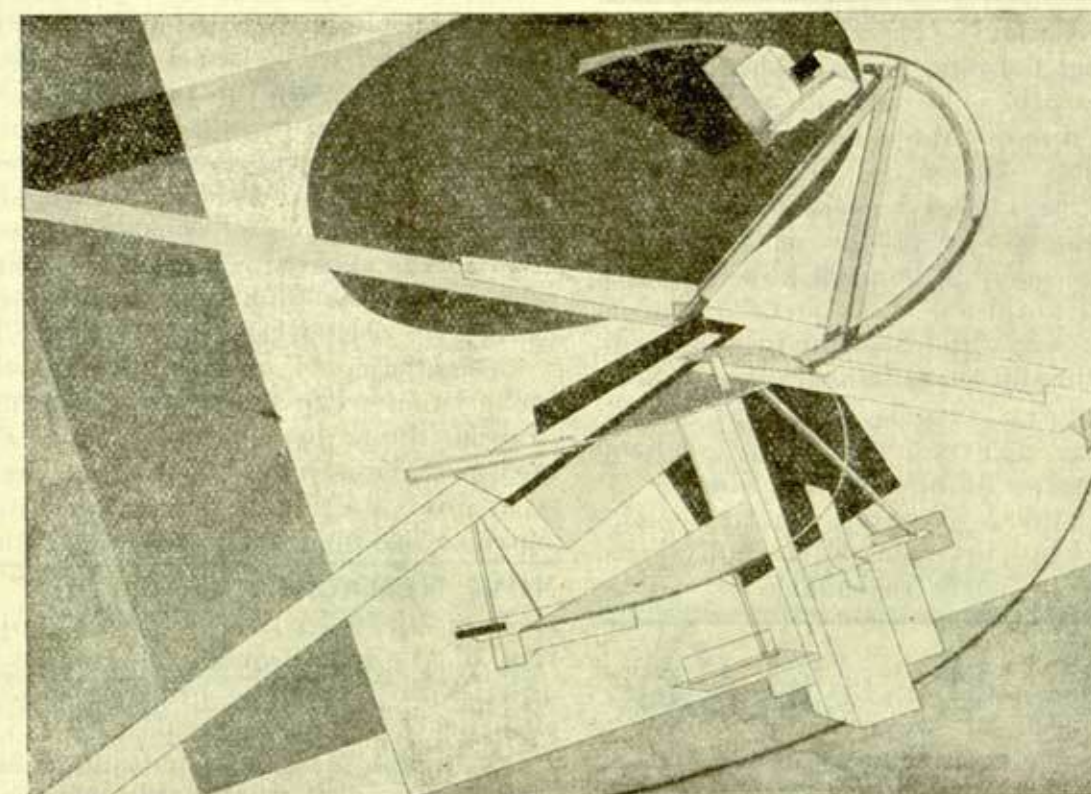
Tko zna u čijim je rukama glavna uloga?

Da nije crna internacionala »božjom rukom« iz Rima stavila svoj pečat na oltar zenitizma?

III?

LJUBOMIR MICIĆ

autor »bezobrazne i pornografske« zenitističke knjige

EL. LISICKI

KONSTRUKCIJA

KONSTRUKCIJA. Ovu reč izbacio je prvi u Jugoslaviji »Zenit« odnosno Ljubomir Micić (dovolite, da to kronološki konstatujemo!) Najpre u — »Šimi na groblju latinske četvrti« — (»Zenit« br. 12.) a odmah potom zauzela je jasnije obeležje već kao određen pojam (od reči do pojma velik je put!) u »Kategoričkom imperativu zenitističke pesničke škole«, gde je po prvi put uopšte određena kao bitnost novog pesništva (čitaj: »Kola za spasavanje«).

Dok taj pojam označava mnogo šire i stvarnije mogućnosti novog stvaranja, koje treba da se ozbiljno ispituju i razmotre, dotle su se nekoji pisci i novinari požurili pa držeći se reči konstrukcija kao pjani plota, viču u sebi: heureka! Ova reč je dovoljna, da bar za nekoliko sedmica proživu kao »pronalazač«. Tako je na pr. (u prvom redu!) opsednut tom reči antizenitista g. Tokin (nije mu jasno što zapravo označava!) Od V. jug. izložbe u Beogradu pa do danas, svaki njegov prikaz bilo o pesmama pasatista, bilo o slikama impre-expre-sionista, bilo o skulpturama post-rodenista — kreat je tom istom reči koja se ponavlja do besavesnog buncanja. Požurio je čak i napisao nekoliko kitnjastih redova pod natpisom »Konstruktivna pesma«. U svakom i svačem pronašao je — »konstruktivizam« (Medutim, prvi put je u prilici (kao i g. Rastko), da vidi u ovom dvobroju što je to zapravo slikarski konstruktivizam!) Ostali (bez zamerke!) takode nisu izostali. Svi nastoje da kradimice budu »pronalazač« i tako stiču pravo ime — profanatori!

Ne nabrajamo ostale novine u kojima razni literarni reptili čine to isto i »otkrivaju« na pr. »novu školu — konstruktora« — u Francuskoj! Ha, ha baš smo blažena zemlja i Šarlana ili romansko-zapadnih brabonjaka!

II. DOMAĆA ZADAĆA

Bogami lepo. Pisci koji pišu domaće zadace našli su napokon mesta i u zagrebačkom Narodnom Kazalištu. Isti glumci, isti reditelji, svi isti kao i pred nekoliko godina. (Pročitaj nekoliko brojeva »Plamena« gde je g. K. bljuvao po istom pozorištu i istim glumcima. Otuda smo saznali, da on piše »nove« drame za jednu noć — baš kao domaće zadace). No, kuda ćeš moje vražje pero? Treba pisati o »Golgoti«! Do đavola, već sam naslov tako je otrean i dosadan kao kavanski kapuciner ili universitetski docent. Ali »veliki« dramatičar g. K... — Ne dosadjujte mi s »velikima« kad su takovi van naših granica uopšte nezamisljivi. Na pr. u Nemačkoj E. Toller koji je sasvim prosečan dramatičar napisao je za 100% boljih drama. (Ta g. reditelju — vi ste videli »Maschinenstürmer« od Tollera u režiji g. K. H. Martina — čemu uvek kopirate g. Gavella?) Vrednost prosečnih drama je u tome da su bar neumetničke istinske refleksije života.

Negativnost »Golgotae«? — Papir, laž, fraza, deklamacija, simbolika, nepismenost, neznanje što je realistička a što simbolička drama, nesposobnost zahvata, malovaroška tendencija, nadrifilozofija: neumetnički prazni feljtonizam. Drama je pljuvačka proletarijatu u lice pošto se Krleža nije mogao na njegovoj grbači podignuti onamo kuda je želeo. Pozitivnost »Golgotae« je u tome što je ipak davana, kad se već na vagone uvoze prostote i seksualne safalade. (Državno odvjetništvo nije pronašlo u »Vukodlaku« povredu javnog morala kao ni u Krležinoj kočijaškoj »pesmi« o »Internacionalnoj Evi«.

O sceni nema šta da se kaže. O imitatorima i pravljenju scena »u novom duhu« ne govorimo. Za nas je od važnosti stvaranje onakvih ljudi kakovi oni u istinu jesu. Drama je »nova« za Jagodinu (i to ne celu pošto je i Jovančić Micić putovao oko sveta!) Dali je g. autor baš u Kristianu lteo dati samoga sebe? U tom slučaju vrednost »Golgotae« svakako bi porasla. Za domaće zadace potrebna je i crvena tinta! Najbolju kritiku napisao je nepoznat pisac u »Koprivama« od 11. novembra.

MESNICA PROLJETNOG SALONA

Danas je zatvorena izložba mesa i »aktova«. Doznali smo od zagrebačkih »kritičara« da je ovo bila najbolja izložba

»Proljetnog Salona«. Mi smo već prošle godine naglasili kako je odvratno to papirno slikarsko meso što se zove »umetnost«. Ali kad bi mi imali »pravo« što bi onda svi naši »umetnici« slikari, koji prodaše masne aktove i odoše u kartaške večeri. Zar su to oni, od kojih se očekuje »preporode« jugoslavenske umetnosti?

Osim Gecana i ovaj put Palavičinija, nema što da se spomene. Nezanjanje svoga zanata. Kopije iz modernih časopisa i razglednica. Gecan sa svojim novim pokušajem (»U krčmici«) opravdava nadu u »promenu pravca«. Palavičini isto tako, iako nam se čini još uvek premalo. Skulptura zahteva svladavanje prostora a ne slikarske »probleme«. Portreti neka ostanu u ateljeu na prodaju. Izložbe treba da su manifestacija umetnosti.

Gde Lunaček baš kod Gecana pronadje »dadaizam« puška ga ne ubila.

KOLA ZA SPASAVANJE

Prvo delo zenitističkog pokreta napokon je ugledalo malo svetla u našoj zemlji — u drugom izdanju.

Cena mu je samo 10 dinara bilo u srebru ili papiru. Pretplatnicima »Zenita« knjiga se neće slati radi rdavog iskustva, sem uz unapred poslani novac. Od ove iste knjige odštampano je takode na finom papiru i zasebno omotu samo 30 komada koje je autor vlastoručno signirao i potpisao. Cena je tako retkim knjigama samo 100 dinara a dobrovoljni prinosi, radi sveopšteg bojkota, primaju se sa zahvalnošću.

Iz jedne ove knjige možete i treba da naučite čitati novu grafiku u koju je prvi put kod nas realizovala štamparija »Gaj« po autorovim nacrtima.

Sve narudžbe obavlja uprava »Zenita«, američkom solidnošću i zenitističkom brzinom koja zadivljuje. Dakle: danas za novac — sutra za badava!

POVODOM ZAPLENE

prve zenitističke knjige, autor g. Lj. Micić dobio je jedno pozdravno pismo od »sekretarijata udruženih međunarodnih revolucionarnih umetnika«, iz koga vadimo sledeće: »Takode Bodlerovo »Cveće zla« bilo je zaplenjeno pred jedno stô godina.

Živela pesnička film-projeksija današnjeg sveta, današnje revolucije, koju ste Vi sa vašom knjigom započeli.«

»RADIO: Arte Nuova! Ogni altra non è che limonata al ghiaccio« (affermaazione del poeta serbo Ljubomir Micić, che vogliamo lanciare). — »Bollettino Quindicinale« (Roma)

Ovaj isti »Bollettino« donosi fragmenat pesme V. Poljanskoga »Slepac broj 52« i ovaj pasus o nama koji je prepun ljubavi: »Evviva, evviva! Se non arrivava anche Ljubomir Micić a dir fesserie d'avanguardia, come mai gli irresistibili geni »barbarici« (ci tengono tanto!) dell'S. H. S. avrebbero dato veramente la sensazione d'essere gli invasori intellettuali di questo canceroso mondo latino? »Zenitismus: serbische Barbargenie« . . . »Geniale paradosso!« . . . Sono disperato — o piccoli latini! — L. M.

ANTOLOGIJA JUGOSLOVENSKE LIRIKE — Uneredili neki splitski — valjda lekari — koji pomoću onih (ne sviju!) što stvaraju književnost, hteli su kao privesci ući u književnost. Redakcija »Zenita« nema među svojim knjigama tog »pesničkog« napoja, ali zato je u posedu prospekta koga je g. izdavač poslao, naznačivši gore i cenu od 30 dinara. Ovaj bezobrazluk nema druge ocene tim više, što je i urednik »Zenita« a bez njegove dozvole i znanja uvršten u tu spomenutu knjigu i to sa pesmama iz prošloga stoleća. Ova drska pljačka pesnikove jedine imovine, zaslužuje sa naše strane najoštriju osudu a ujedno i protest protiv izrabljivanja pod vidom »kulturnog« čina. Osim toga taj isti g. izdavač V. Jurić vratio nam je još prošle godine naš časopis sa primedbom »ne primam«, ali u trgovačke svrhe urednikove pesme prima bez autorovog dopuštenja. Autor dakle, bez obzira dali je urednik i međunarodnog časopisa, bez obzira na odštetu koju bi mu izdavač morao platiti, ne dobiva u našoj zemlji čak ni one knjige u koju su mu oštampali njegove pesme. Autor je suvišan! Dajte nam što pre autorsko pravo, da se sudbeno možemo braniti od — pljačkaša!

FRANCUSKA I ZENITIZAM

Jedan moderni francuski časopis (koga iz taktičkih razloga ne navodimo!) predložio je uredniku »Zenita« da izda zasebnu svesku posvećenu zenitizmu i zenitističkom pokretu. Do ove realizacije kao u znak naše ekspanzije, doći će u najskorije vreme.

ČAPLINOVO VRELO

Retko nam zaluta koji Čaplinov film. Retko uopšte ima danas nečega u svetu da osvežuje ili oživljava kao nekad dobra kolonjska voda. Mi bi doduše mnogo rado gledali svaki dan Čaplinove »harmonika-hlače« kako veli V. Poljanski, nego mirisali savsku vodu i našu »domaću umetnost« koja zaudara kao današnja »Eau de Cologne russe«. Ali to je nemoguće, nemoguće! A opet većno težiti za nemogućim oduzima toliko vremena i vitalne energije, da jedva smognemo snage opreti se brutalnim, antizenitističkim i antičaplinovskim invazijama ne-našeg vremena i ne-naših dana. Mi uvek proričemo i stvaramo ono vreme koje nije naše, a ono naše vreme nikada naš ne zateče u životu. Naš skok kroz vreme je prebrz, naš život prevelik, da bude shvatljivim malim samoživim čovečulicima. Neka: »ČAPLIN JE FILMSKI PROLETER-BAJACO« a mi smo njegovi popljuvani drugovi koji ga volemo jer se iznad svega smeje s nama, nama, sebi — svima! »Bosna-filmu« hvala. Neka se češće brine za Čaplinove filmove koji su iz novijeg datuma. U Pragu igra se njegov »The Kid« sa malim Kuganom, pa možda zapane i nas opet jedan deo unutrašnje svečanosti.

NOVI NEMAČKI PESNICI

O njima je pisao mali pesnik koji će izdavati reviju maloga formata. Služeći se kradomice i zenitističkim rečnikom, pronalazio je kod njih neke elemente koji uopšte ne postoje (simultanizam i dr.) ali mi razumemo potajnu nameru tih zavidnih satelita, koji će to tek posle smestiti na »pravo mesto«. To je trebalo da se nasilno prišije komegod izvana, da se uzmogne posle reći: e pa zenitizam nema ništa novoga, pošto je to već . . . i t. d. Je li tako? No ovaj mali pesnik, koji je proizašao baš iz onih nemačkih pesnika o kojima je referisao (nije preveo u »studiju« nijednu pesmu, da se ne zapazi velika srodnost otaca i sinova!) zove se A. B. Šimić, pa treba dobro upamtiti, kako se nije bavio delima onih najboljih koji su ili zenitisti ili koji saraduju u »Zenitu«. Na pr. Ivan Goll, Carl Einstein, Kurt Heynicke, F. R. Behrens i dr. dok je naprotiv poredao čitavu brojanicu nevažnih, bezbojnih i davno zaspalih epigona. Srodnici se uvek dobro paze!

TRGOVAC BELIM ROBLJEM

Šta mislite, čije je to »delo« pod tim ponosnim natpisom? Ono još nije dovršeno i ako se »rada« već preko 15 godina. To će tekar biti (budućnost!) natpis knjizi soneta (molim soneta!) Ljube Wiesnera (molim Wiesnera!) »ponosa jedne generacije« kako ga nazva neki beogradski šaljivdžija. A kako je došao do toga sretnog natpisa? To znaju samo oni, koji su bili prisutni svečanoj instalaciji gospodinovoj u »Kazališnoj Kavani« kad je ugledavši g. Ljubomira Micića otkrio svoju sonetsku dušicu u nekoliko fragmenata posvetivši ih g. Miciću u ovoj vlaškovuličkoj formi: »Mene smeta vaš idiotski izraz« — »mene smeta što ste se uopšte rodili i gazite ovu zemlju« — »vas treba strpati u ludnicu« — »vi rušite ovu državu« — »vas treba izagnati iz Zagreba« — »VI STE TRGOVAC BELIM ROBLJEM!« I t. d. (Posle ovoga isti je napisao u »Novostima« da »Zenitu« treba zabraniti izlaženje i samo tako mu je uspeo da se u »Zenitu« i o njemu piše.)

Evo citiraćemo na ovo jedan od najduhovitijih i najznačajnijih paradoksa jednog zenitiste:

»ZRNO DO ZRNA — PALAČA
KAMEN DO KAMENA — POGAČA
ŠAMAR DO ŠAMARA — POBEDA«

V. Poljanski

KABARETSKI PEJSAZ

Preštampano iz »Pokreta« ovu klasičnu kabareti-jadnu jednog narodnog poslanika koji je nekad na zagrebačkom Griču kovao i pesnice:

»Gospodine uredniče! Molim gostoprinstvo za ovo nešto odgovora »Obzoru«. Upravo sam pročitao u »Obzoru«, da sam pobrao 300.000 kruna dnevnicu i da bih trebao tu svotu razdijeliti u dobrotvorne svrhe. Istini za volju konstatujem, da nisam primio 300.000 kruna, a ako ih primim, potrošit ću ih ovdje u Beogradu u varieteu »Kasino« u društvu umjetnika svjetskoga glasa, prozvanoga ovdje od milja Mangupović, mojega znanca i daleko duhovitijeg gospodina od g. Dežmana, urednika »Obzora«. Držim, da je i to trošenje u dobrotvorne svrhe: pomagati naime duhovitost na ustup gluposti i laži. Beograd, 19. X. 1922. Karlo Häusler, narodni poslanik.«

I »književnik«, kako veli on sam.

Ovako su pevale sove senicama, pevale svoje najbolje pesme što su mogle, a Tomašićevi »Orači drumova« plaču nad svojim neizoranim oranicama. Zar je ovo »intuicija« prekrasnog pejisaža grada Beograda — ?

G. V. POLJANSKI

u pratnji dvaju zenitista morao je privremeno ostaviti naš grad, radi građanskih i uličnih napada sa strane organizovanih antizenitista. Za vreme njegovog boravka u Berlinu na svim berlinskim oglašnim stubovima polepljeni su veliki plakati: Što je zenitizam?

POVODOM MATINEJE »jugoslavenskih aktivista« u Subotici održanoj 19. XI. o. g., urednik »Zenita« upravo je sledeći telegram na redakciju jednog lista: »Molimo protestujte u ime Micića i Poljanskoga protiv nedopu-

štene zloporabe naših imena na aktivističkoj matineji bioskopa »Korzo« — Redakcija »Zenita« Ponovo izjavljujemo, da s tom grupom »dada« epigona ne stojimo u nikakvoj vezi.

JEDAN RUSKI BRBLJAVAC U BEOGRADU nesumnjivo je g. Ev. Anjičkov. U »Misli« napisao je nekoliko »učeničkih« pamfleta pod natpisom »Najnovije pojave u ruskoj poeziji« gde ih prikazuje kao »izopačene duše«. G. Anjičkov! Nedostojno je jednog Rusa van ruskih granica, da se nabacuje pogrdama na one Ruse koji su bolji od vas! U Rusiji ima mnogo posla za sve one koji hoće da rade. Dakle?

Вещь

Международни часопис за савремену уметност
Уређују: Ел. Лисицки - И. Еренбург

MA

међународни активистички часопис за уметност
Уређује: KASSAK LAJOS

MANOMÈTRE

revue polyglotte et supranationale
Directeur: EMILE MALESPINE

DE STIJL

међународни месечник за нову уметност и културу
Уређује: THEO VAN DOESBURG

DECEMBAR

!

I.
VELIKA
ZENITISTIČKA
VEČERNJA

?

I.
LA GRANDE
SOIRÉE
ZENITISTE

DECEMBRE

„ZENIT“

MEĐUNARODNA GALERIJA
NOVE UMETNOSTI

ZAGREB — STARČEVIĆEV TRG 10.

Zastupani su dosada:

Arhipenko (Rusija) — Behrens - Hangelar (Nemačka) — Delaunay (Francuska) — Foretić (Jugoslavija) — Freudenu (Nemačka) — Gleizes (Francuska) — Gringova (Rusija) — Gris (Francuska) — Hansen (Danska) — Kozincova (Rusija) — Lisicki (Rusija) — Larionov (Rusija) — Lozowick (Amerika) — Megyes (Mađarska) — Moholy-Nagy (Mađarska) — Šaršun (Rusija) — Teige (Čehoslovačka) — Willink (Holandija) Ova galerija je privatna, a može se pogledati dnevno u redakciji »Zenita« za vreme uređovnih časova od 2—4 po podne.

Zastupani su svi smerovi: futurizam, kubizam, ekspresionizam, ornamentalni kubizam, suprematizam, konstruktivizam, neoklasicizam i dr.

„ZENIT“

GALERIE INTERNATIONALE DE
L'ART NOUVEAU

ZAGREB — STARČEVIĆEV TRG 10.

!! НАПРЕД ЗЕНИТИЗМ !!

SVETSKA NOVOST

НОВИ ЗАБЕТ

NOVI ŠEŠIR

НОВО ОДЕЛО

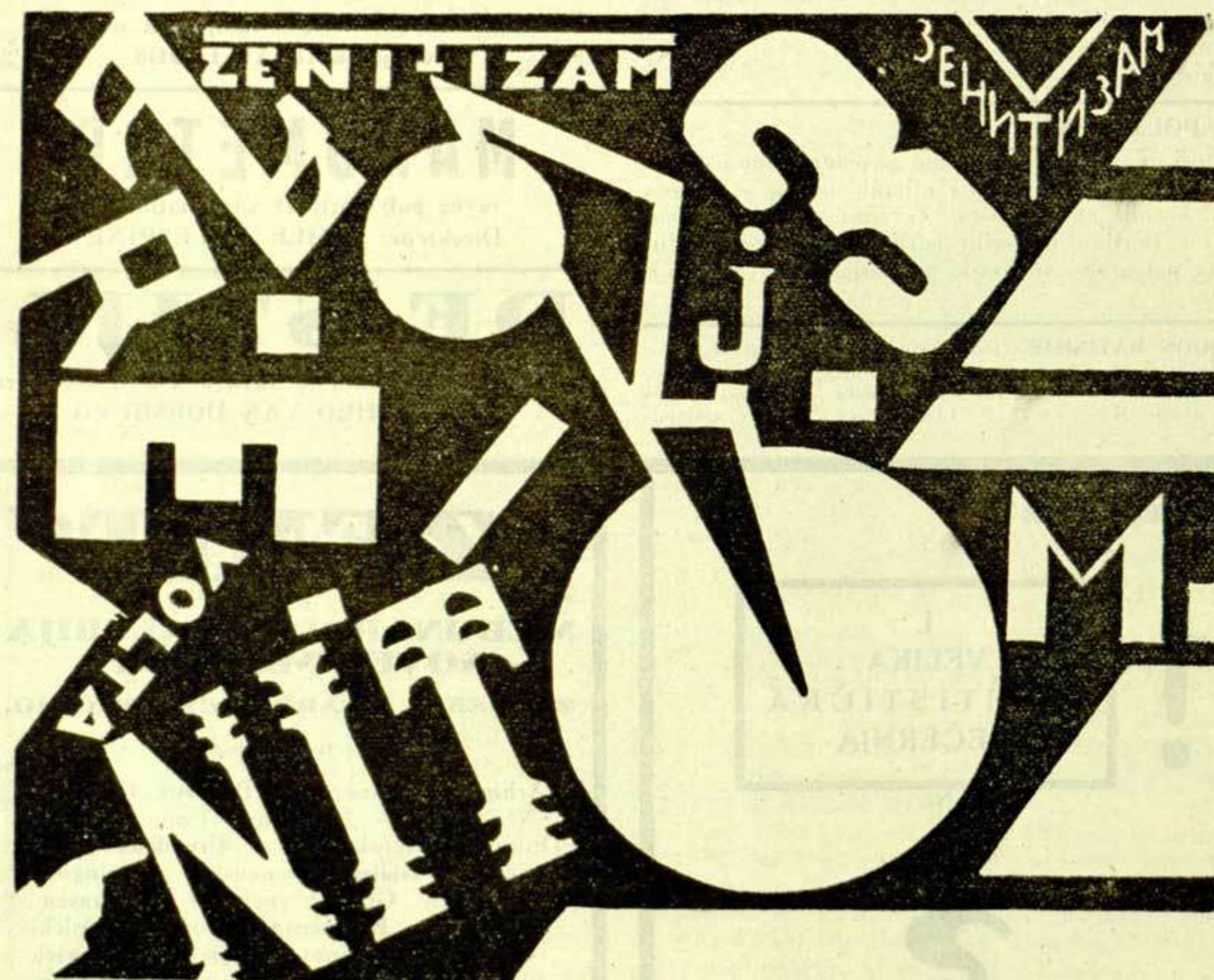
НЕПОЗНАТО ПЕСНИШТВО

„KOLA ZA SPASAVANJE“

PRVA ZENITISTIČKA KNJIGA OD
LJUBOMIRA MICIĆA

II. IZDAHJE

POSLE ZAPLENE KR. DRŽ. ODVETNIŠTVA
ЧИТАЈТЕ И БИЋЕТЕ ВЕЧНО МЛАДИ

Љубомир Мицић: Натписна страница књиге: „КОЛА ЗА СПАСАВАЊЕ“

LA NOUVELLE MONDIALE

LE NOUVEAU TESTAMENT

LE CHAPEAU NEUF

L' HABIT NEUF

LA POESIE INCONNUE

„CHARS DE SAUVETAGE“

LE PREMIÈRE LIVRE ZENITISTE PAR
LJUBOMIR MITZITCH

II. EDITION

APRÈS LE CONFISCATION PAR L' AVOCAT D' ETAT
LIRE POUR AVOIRE LA JEUNESSE ÉTERNEL

!! EN AVANT LE ZENITISME !!

„DUNAV“

Osiguravajuće dioničarsko društvo, Zagreb

Osnovano godine 1920. sa dioničkom glavnicom
od K 10,000.000.— Jamčevne zaklade koncem
1921. K 14,343.456.—

Sjedište: Zagreb, Zrinjski trg broj 14.

Podružnice i glavna zastupstva: Novisad, Split,
Vršac, Ljubljana, Subotica, Sombor, Sarajevo,
Osijek, Veliki Bečkerek.

»DUNAV« se bavi životnim osiguranjem rente
po najnovijim kombinacijama, a zaključuje ih
uz najpovoljnije premijske stavove.

Osim toga se bavi »DUNAV« zaključivanjem
osiguranja proti požara, provalne krađe, tuče i
nezgode; zatim osiguranjem stakla, transporta
te konačno osiguranjem zakonite dužnosti
jamstva.

Najbolja Najtrajnija Najsigurnija

Embalaža

jest onaj ovojni materijal,
koji pruža najveće probitke svim strukama, koje raza-
šilju bud kakovu robu, bilo poštom, bilo željeznicom.

Valovita ljepenka

(Wellpappe) u uporabi najjeftinija je embalaža, a
pruža najveće osiguranje protiv loma staklene robe,
boca, jaja i svake ine lako lomive robe. Valovita
ljepenka laglja je od svake druge embalaže, pri-
šteduje dakle mnogo poštanskih troškova. Valovita
ljepenka daje se savijati, žilava je, trajna je i ot-
porna, ne krši se dakle prigodom transporta lako
lako, kao tanki drveni sandučići. — Nadalje doba-
vljamo Vam iz mnogobrojnih, strojevima izvršno
opremljenih odjeljenja naše

Tvornice kartonaža

sve u obzir dolazeće vrste embalaže od ljepenke
i papira. Sve naše proizvode dobavljamo Vam po volji
bez tiska ili tiskano u knjigotisku, kamenotisku, je-
dnobočno ili mnogobočno, u najsolidnijoj, najboljoj
i najkulantnijoj izradbi, kao što se ovi proizvodi
već 24 godine kod naše tvrtke

Kromolitografska tvornica

Rožankovski i drug

dioničarsko društvo
Zagreb, Savska cesta br. 27-29
Telefon broj 4-86
Utemeljeno 1898.

Balkanska Banka

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 25 — ZAGREB — Jelačićev trg 25

Dionička glavica K 200,000-000- — — Telefon broj 8-65 i 7-03

Brzjavni naslov: „BALKANBANKA“

PRIMA uloške na uložne knjižice sa 6 posto čistih

PRIMA uloške na tekući račun uz najpovoljnije ukama-
ćenje

ESKONTUJE mjenice

IZVRŠUJE burzovne naloge, te isplate na sva tuzemna i
inozemna mjesta

Obavlja sve bankovne poslove najkulantnije.

UVOZ

Prodaja svih vrsti
mlinskih strojeva
kao i inih dijelova

J. JIRŽIK

I DRUG
ZAGREB
NOVA
VES
57

IZVOZ

kupuje i prodaje
sve vrsti žitarica
i t. d. i t. d.

VEREŠ I DRUGOVI

Nakladno i grafičko reprodukciono poduzeće
Zagreb, Marovska ulica 21. — Telefon 11-78.

IZRAĐUJE:

Klišeje, auto- i fototipije, za tisak u jednoj i više
boja. Crteže za reklamu, plakete, etikete, liskalice.
Dionice i vrijednostne papire.

„UNION“

tvornica kandi i čokolade
Zagreb

Preporuča svoje najbolje
proizvode i to:

Union čokolade
Union desertne čoko-
ladne bonbone
Union svilene bonbone

SLAVENSKA BANKA D. D. ZAGREB

Dionička glavica K 150.000.000.—
Pričuva K 50.000.000.—
Ulošci preko K 500.000.000.—

AMERIKANSKI ODIO:

Preradovićev trg 6.

PUTNIČKI ODIO:

Mihanovićeve 4.

FILIJALE:

Beograd, Bjelovar, Brod na Savi,
Celje, Dubrovnik, Gor. Radgona,
Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska
Sobota, Osijek, Sombor, Sušak,
Sibenik, Velikovec, Vršac.

ISPOSTAVE:

Monoštor (Baranja), Rogatačka
Slatina (sezonska), Škofja Loka.

AGENCIJE:

Buenos Aires, Rosario de Santa Fe.

AFILIJACIJE:

Jugoslavenska Industrijska banka
Split, Balkan Bank, R. T. Buda-
pest, Bankhaus Milan Robert Alek-
sander, Wien.

Obavlja sve bankovne poslove najkulantnije.

Veliki izbor

Engleskih tkanina

te

Engleskog platna

preporuča

Turner i Pešić

Zagreb, Ilica 35.

Telefon 20-49

Solidna podvorba.

Bosnafilm: „Žena Faraonova“

Premijera: 4. decembra Apolo-kino.

„DUNAV“

Osiguravajuće dioničarsko društvo, Zagreb

Osnovano godine 1920. sa dioničkom glavnicom
od K 10.000.000.— Jamčevne zaklade koncem
1931. K 14.343.456.—

Sjedište: Zagreb, Zrinski trg broj 14.

Podružnice i glavna zastupstva: Novisad, Split,
Vršac, Ljubljana, Subotica, Sombor, Sarajevo,
Osijek, Veliki Bečkerek.

»DUNAV« se bavi životnim osiguranjem rente
po najnovijim kombinacijama, a zaključuje ih
uz najpovoljnije premijske stavove.

Osim toga se bavi »DUNAV« zaključivanjem
osiguranja proti požara, provalne krađe, tuče i
nezgode; zatim osiguranjem stakla, transporta
te konačno osiguranjem zakonite dužnosti
jamstva.

Najbolja Najtrajnija Najsigurnija Embalaža

Jest ovaj svojni materijal,
koji pruža najveće zaštite svim strukama, koje raz-
širju bud kakovu robu, bilo poštom, bilo željeznicom.

Valovita ljepenka

(Wellpappe) u uporabi najjeftinija je embalaža, a
pruža najveće osiguranje protiv loma staklene robe,
boca, jeza i svake ine lako lomive robe. Valovita
ljepenka laglja je od svake druge embalaže, pri-
šteduje dakle mnogo poštanskih troškova. Valovita
ljepenka daje se savijati, žilava je, trajna je i ol-
porna, ne krši se dakle prigodom transporta tako
lako, kao tanki drveni sandučići. — Nadalje doba-
vujemo Vam iz mnogobrojnih, strojevima izvršno
opremljenih odjeljenja naše

Tvornice kartonaža

sve u obzir dolazeće vrste embalaže od ljepenke
i papira. Sve naše proizvode dobavljamo Vam po volji
bez tiska ili tiskano u knjigotisku, kamenotisku, je-
dnobojno ili mnogobojno, u najsolidnijoj, najboljoj
i najkulantnijoj izradbi, kao što se ovi proizvode
već 24 godine kod naše tvrtke

Kromolitografska tvornica

Rožankovski i drug

dioničarsko društvo
Zagreb, Savska cesta br. 27-29
Telefon broj 4-86
Utemeljeno 1898.

Balkanska Banka

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 25 — ZAGREB — Jelačićev trg 25

Dionička glavica K 200.000.000.— — Telefon broj 5-65 i 7-03
Brzojavni naslov: „BALKANBANKA“

PRIMA uloške na uložne knjižice sa 6 posto čistih

PRIMA uloške na tekući račun uz najpovoljnije ukama-
ćenje

ESKONTUJE mjenice

IZVRŠUJE burzovne naloge, te isplate na sva tužemna i
inozemna mjesta

Obavlja sve bankovne poslove najkulantnije.

Bosnafilm: „Žena Faraonova“

Premijera: 4. decembra Apolo-kino.

Bata

SKUPOĆA

Da bi omogućili cijenjenom građanstvu kupnju jeftinih i dobrih cipela.

Da učinimo suvišnim putovanje preko granice,

Da otvorimo put velikom obaranju cijena.

Da podpomognemo nastojanje vlade oko podizanja dinara.

SNIŽENJE CIJENA CIPELAMA

DO POLOVICE

POČINJE 10. NOVEMBRA.

Marovska ulica 27. uz Kazališnu kavanu.

UVOZ

Prodaja svih vrsti
mlinskih strojeva
kao i inih dijelova

J. JIRŽIK

**I DRUG
ZAGREB**

NOVA

VES

57

IZVOZ

kupuje i prodaje
sve vrsti žitarica

i t. d. i t. d.